

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **КОНЦЕПТ LOVE В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0351-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова та література (англійська)
Омельянська Катерина Сергіївна

Керівник к.ф.н., доц. Галуцьких І. А.

Рецензент к.ф.н., доц. Надточій Н. О.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ В КОГНІТИВНО-ПОЕТОЛОГІЧНИХ СТУДІЯХ	7
1.1 Концепт та його розуміння в сучасній лінгвістиці.....	7
1.2 Структура концепту.....	12
1.3 Типи концептів.....	17
1.4 Підходи до здійснення концептуального аналізу.....	21
РОЗДІЛ 2 КОНЦЕПТ LOVE ТА ЙОГО РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ XX СТОЛІТТЯ	35
2.1 Когнітивно-поетологічний аналіз художнього тексту.....	35
2.2 Особливості образної концептуалізації кохання в художньому тексті.....	37
ВИСНОВКИ	53

ВСТУП

В процесі пізнання світу людина досягла істотних успіхів, і на цьому шляху їй знадобився творчий підхід. Єднання різних рівнів осмислення окремих предметів, явищ, взаємовідносин між ними допомагає створювати об'ємну правдоподібну обґрунтовану картину світу. Осмислення отриманих знань допомагає більш адекватно взаємодіяти зі світом.

Осмислення інформації із зовнішнього світу, мисленнєве реконструювання явищ і предметів призводить до формування уявлень про світ у вигляді *концептів*, тобто зафіксованих у свідомості людини сенсів [Джеріх 2013].

Людина зазвичай використовує слова на рівні не лише значень, а звертаючись до тих сенсів, що зашиті в їх середині. При цьому слова постають готовими формами, які пройшли свій етап створення, і при розмові зрідка виникає питання про те, як формувалось значення слова в словнику, яке використовується для передачі інформації співрозмовнику.

Когнітивна лінгвістика фокусує увагу на терміні «концепт» через його походження і значення в вивченні мисленнєвого процесу [Іващенко 2004; Карпинець 2004; Жаботинская 2004; 2005; Єфименко 2005; Вільчинська 2009]. Неможливо уявити знання (епістеме) та досвід певної людини без власних ментальних проєкцій. В свою чергу вони дають сигнал про рівень духовного і культурного розвитку, про місце носія концепту у сфері етичного і естетичного, творчого і наукового, індивідуального і національного знання (діяльності), соціального і індивідуального, статевого, тощо [Кагановська 2002; Алдонина 2007; Барышникова 2013]. В академічній спільності концепт розкриває ланцюжок думок, що в певний час дасть термінологічну основу поняття, що аналізується. Індивідуальні особливості мислення в решті-решт зумовлюють можливість пізнання феноменів навколишнього середовища.

Розглядати поняття концепту можна в вузькому та широкому розумінні. Якщо подивитись під більш загальним кутом, то в концепті заповнено складні ментальні явища, в тому числі думки, віра, знання, вірування.

Концепт LOVE можна вважати центральним не лише в англійській художній літературі 20 століття, а й на протязі всього існування людства в художній літературі не лише англійській, а й усього світу. Феномен любові унікальний, він є фундаментальним смислом, що ототожнює в собі універсальне добро і унікальні прояви його. Концепт LOVE може бути доречним і приватному листуванню, і в витворах мистецтва. Значення любові при всій широті можливостей його тлумачити відомо і усвідомлюється кожною людиною, і символізує собою екзистенціальні блага, що можуть бути основою для цілей і смислу життя. Концепт LOVE є одним з базових загальнолюдських понять, що знайшов місце в культурі будь-якого народу світу.

Любов може бути в середині сімейних стосунків, передуючи їм, а стає головною причиною для створення сім'ї, вона може існувати між партнерами, що живуть разом, і відчуватися тими, хто вимушений знаходитися дуже далеко одне від одного. Любов відчують до батьків, до дітей, до свого партнера, до друзів, до вчителів, до світу загалом, до Бога, до себе, до свого заняття, до своєї країни, до діячів культури, і т. д. Список можна продовжувати безкінечно.

Двадцять століття в англійській літературі відзначилось великою кількістю видатних представників і час, що потрібен, щоб прочитати всі романи, що викликають бажання ознайомитись перший раз, або повернутися до вже знайомого, може бути нескінченним [Белехова 1999; 2002; Воробйова 2002; 2004; 2012]. Більшість подій в художній літературі мають відношення до любові, в своїй її проявах. **Актуальність** дослідження полягає у зростаючому інтересі в сучасній лінгвістиці до визначення концепту, до відсутності єдиного погляду на метод його дослідження.

Об'єктом запропонованого дослідження є концепт LOVE. **Предметом** дослідження є концепт LOVE в англійській літературі 20 століття. **Мета**

роботи: виявити спосіб вираження концепту LOVE художніми засобами в англomовній художній літературі письменниками XX століття.

Матеріалом дослідження слугував роман англійського письменника Уільяма Сомерсета Моєма «Розмальована вуаль». В цьому романі автор відтворив не лише любов жінки до чоловіка, чоловіка до жінки, а й шлях до усвідомлення любові жінкою, її відносини із стороннім чоловіком, контраст відносин жінки з чоловіком під час зради, жінки з коханцем, зміна відношення після розриву відносин з коханцем. Також в романі показана любов дітей до батьків, батьків до дітей, а також любов к людям.

Реалізація мети зумовила розв'язання і вивчення таких завдань:

- проаналізувати сучасний стан дослідженості поняття «концепт»;
- визначити що є структурою концепту;
- з'ясувати за якими параметрами можна класифікувати концепти, які існують типи концептів.
- виявити сучасні методи концептуального аналізу;
- описати метод дослідження концепту запропонованої роботи;
- проаналізувати вислови, що мають на увазі різні види любові людей.

Наукова новизна полягає у тому, що в роботі представлене дослідження структурних, семантичних особливостей концепту LOVE. Даний концепт ще недостатньо вивчений в лінгвокультурологічному та лінгвокогнітивному аспектах.

При вирішенні завдань дослідження були використані наступні **методи**: описовий з метою систематизації існуючого мовного матеріалу, лінгвістичного спостереження та узагальнення; порівняльний – з метою порівняння досліджуваного концепту, і способах його відтворення в художній літературі; метод концептуальної метафори.

Практичне значення роботи полягає у пошуку значень, які вкладались людством у почуття любові на протязі XX століття за допомогою аналізу художнього тексту. Результати дослідження можуть бути використані в

дослідженнях в лінгвістичному і психологічному колі.

Структура роботи: Логіка дослідження зумовила структуру роботи: вступ, 2 розділи, висновки, перелік використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ В КОГНІТИВНО-ПОЕТОЛОГІЧНИХ СТУДІЯХ

1.1 Концепт та його розуміння в сучасній лінгвістиці

Когнітивна лінгвістика, як наукова дисципліна, виникла досить недавно. Саме через необхідність комплексного сприйняття можливості окремої науки вичерпались, і комплексний підхід дозволяв осмислити вивчене явище більш глибоко. Людський розум, і вся його діяльність ставила питання перед наукою, потребувала вивчення процесів, пов'язаних з отриманням, обробкою, зберіганням, використанням, організацією і накопиченням структур знання, а також з формуванням цих структур в свідомості [Лисиченко 2008, с. 13]. Когнітивна лінгвістика дозволяє всебічно вивчати найскладніші об'єкти, такі як людська свідомість і розум. В ході використання комплексного підходу формується всебічне висвітлення феномена із використанням більш широкого спектру методик із інших наук [Воробйова 2002; Голубовская 2002]. Мова є одним з інструментів пізнання та засвоєння, переробки і передачі знань. І саме в рамках когнітивної лінгвістики науковці вперше поставили питання про те, як людина сприймає навколишню дійсність, як можна оцінити рівень бачення використовуючи мовні дані, яким чином мова працює з мисленням, який досвід взаємодії з природою і собі подібними людина фіксує в мові в першу чергу і чому. У зв'язку з цим одним із завдань когнітивної лінгвістики є з'ясування того, якими є репрезентації різних фрагментів світу в голові людини і процедури їх обробки [Джеріх 2018, с. 62-63]. Крім того, дослідники в якості завдання прагнуть описати механізми людського засвоєння мови і принципи систематизації цих механізмів, загальні принципи сприйняття і категоризації світу, типи ментальних процесів [Карпинец 2006, с. 67].

Когнітивна лінгвістика в своїй основі спирається на власний

категоріальний апарат, що слугує вирішенню ключових запитань, що ставлять перед собою у своїх розвідках дослідники в її межах [Кононенко 2006, с. 115]. Система базових термінів включає в себе і поняття концепту. Сучасна лінгвістика вивчає термін концепт досить давно. Поняття концепт набуло широкої популярності, і велика кількість дослідників в сфері лінгвістики цікавляться його сутністю саме через відсутність однозначного тлумачення його значення [Жаботинская 1999; Краснобаєва-Чорна 2008; Мацьків 2007]. Саме через те, що термін концепту знаходиться на перехресті великої кількості наукових дисциплін, в тому числі філософії, психології, антропології, культурології, його розглядають під різні кути зору. Багатовекторний процес дає в результаті чисельні дефініції з об'ємним переліком конкретизаторів, тому слушним буде виділення кількох підходів до вивчення концептів.

Вагомий внесок у розвиток лінгвоконцептології зробили представники різних сучасних вітчизняних лінгвістичних шкіл [Голубовская 2002; Жаботинська 2002; 2004, Жайворонок 2002; Іващенко 2004; Кононенко 2006; Лисиченко 2008; Приходько 2008; Ражевська 2018; Розвод 2017; Селіванова 2012]. Чільне місце в цій галузі належить дослідженням закордонних представників, де варто згадати прізвища Є. Бартмінського, А. Вежбицької, Р. Джакендоффа, Р. Павільоніса, У. Чейфа [Огар 2013, с. 248;]. Праці зазначених лінгвістів становлять підґрунтя для подальших розвідок із лінгвоконцептології і є теоретичною базою дослідження.

Вперше термін «концепт» сформульовано як «мисленнєве утворення, яке замінює в процесі мислення низку предметів того чи іншого роду» [Старко 2004, с. 3]. Слід відзначити, що концепт не в усіх випадках виступає прямим співвідношенням наочних об'єктів, а може замінювати певні прояви предметів, явищ або процесів та дій. Лише наприкінці ХХ століття науковці стали впевнено використовувати термін «концепт» в своїх розвідках, і процес цей вимагав часу, необхідність введення у когнітивній лінгвістиці об'ємного терміну, який в тому числі включав би в свій склад, конотації та асоціативні

оцінки. В 90-х роках ХХ століття цей термін «визначено так, що проведено межу, що роз'єднує «поняття» та «концепту» [Ржевська 2018]. На сьогоднішній день відомо, що «поняття» та «концепт» є однаковими внутрішньою структурою, і це пов'язано з етимологією обох лексем. «Концепт» походить від лат. *Concipere* «зачинати», «поняття», і має значення «схопити, присвоїти, одружитися». Таким чином, з етимологічної точки зору, «концепт» та «поняття» можна вважати синонімами, але використовуючи методологію когнітивної лінгвістики можна провести чітку грань між цими термінами і побачити суттєву різницю між ними [Селіванова 2012, с. 27-29]. Формується розуміння концепту як «сумарного феномену, який за своєю структурою складається з самого поняття та ціннісного, нерідко образного уявлення про нього людини» [Слухай 2002, с. 40-43]. У великому тлумачному словнику сучасної української мови «поняття» має формулювання результату узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності, розуміння суб'єктом об'єкта, з використанням якихось отриманих відомостей, пережитого власного досвіду. «Концепт» отримує в цьому словнику лише коротке тлумачення з філософського огляду та визначається як «формулювання, загальне поняття, думка [Огар 2013, с. 243]. Слід зауважити, що ці терміни використовуються в різних науках: «поняття», в першу чергу, слугує філософії та логіці, «концепт» – більш близький до лінгвокультурології, когнітивній лінгвістиці та психології. Там концепт активно застосовується в останні десятиліття, і це відображає тенденцію зростання зацікавленості науковців до дослідження концептів [Плотнікова 2009, с. 94]. В процесі вивчення цих термінів в лінгвокультурологійній площині, можна стверджувати що «концепт» постає більш об'ємним мисленнєвим елементом людського пізнання у порівнянні з «поняттям», в першу чергу через те що він включає в себе саме поняття, і воно є ядерним компонентом, а наступний шар складає культурно-етнічний компонент, який є відображенням мовної картини світу носія. Саме під цим кутом стає очевидною складна, багато-шарова структура концепту. Концепти починають розумітись як «згусток культури у пізнанні людини», і підкреслює

різницю між поняттям та концептом саме на природі концептів, що дає змогу їх не лише осмислити, а й відчутти, пропустити через особистісні процеси [Полюжин 2015, с. 217].

Сучасні когнітивні студії практикують різні підходи щодо визначення та тлумачення «концепту». Ряд мовознавців позначають «концепт» як одиницю мислення, що існує в свідомості людини та є відображенням її сприйняття світу навколо. Представники лінгвокогнітивного підходу концепту основною функцією вважають можливість заміщення ключових характеристик предметів у свідомості людини [Приходько 2008, с. 46].

Вичерпним є формулювання концепту як «оперативної одиниці пам'яті, ментального лексикону, квантом знання. Це – одиниці пізнання та інформаційної структури, які відображають людський досвід» [Шевченко 2006, с. 194]. Формулювання концепту, що дещо перекликається з попереднім, вказує на дискретність даного ментального утворення, «є базовою одиницею розумового коду людини та являє собою результат когнітивної діяльності особистості та суспільства» [Приходько 2008, с. 24]. В низьці наукових праць концепт також вважається явищем, що можна покласти в основу колективного пізнання, і вважати її за одиницю виміру. Представники лінгвокультурологічної школи зосередились на етнокультурному аспекті концепту, а також дають поняття концепту як «змістової одиниці колективного пізнання, що відображає предмет реального або ідеального світу та зберігається у національній пам'яті носіїв мови» [Шевченко, с. 37]. Концепти утворюють «культурний пласт, який є посередником між людиною та світом» [Полюжин 2015, с. 68], тобто концепти формулюються на перехресті різних сфер життя: мистецтва, релігії, фольклору, національних традицій, життєвого досвіду тощо.

Представники сучасного мовознавства виділяють три основні напрями щодо розуміння концепту: лінгвістичний, когнітивний, культурологічний. Послідовники когнітивного підходу вивчають концепт у зв'язку з явищами ментального, або розумового характеру, визначають його як глобальну

розумову одиницю, «квант структурованого знання» [Джеріх 2018, с. 63]. Представники лінгвокультурологічного підходу під час вивчення концепту фокус уваги зосереджують на культурологічних особливостях. У загальному значенні розуміють як сукупність концептів і систему відносин між ними, при цьому концепту віддається центральне місце в середині ментального світу індивідууму або народу в площині культури. Лінгвісти, які дотримуються цього підходу відзначають, що при розгляді різних сторін концепту основні питання зосереджуються навколо важливості культурної інформації, яку передає досліджуваний концепт. Дослідники стверджують, що «в структуру концепту входить усе те, що і робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія), стисла до основних ознак історія; сучасні асоціації; оцінки тощо» [Щевченко 2006, с. 41].

Сучасні лінгвістичні студії виділяють наступні ознаки концептів, враховуючи розбіжності у визначенні терміна «концепт» і те що перекликається у міркуваннях дослідників [Ржевська 2018]:

- ментальна природа (концепту віддається роль ментальної одиниці свідомості);
- комплексність (концепт вбирає в себе всестороннє вивчення мови з урахуванням асоціативних, етнічних, когнітивних культурологічних особливостей, тощо);
- умовні межі та відсутність чіткого єдиного формулювання, що підкреслює існування різних рівнів індивідуального та колективного пізнання;
- гнучкість, що пов'язана із змінами у навколишнього світу людини (концепт не може бути сформованим, незмінним, оскільки його структурі притаманний процес постійного насичення новими елементами).

Отже, підходи сучасного мовознавства до визначення концепту дають можливість кваліфікувати його як ментальне утворення, поєднання мовних і немовних засобів вираження, що існують і використовуються у процесі пізнання індивідуума та суспільства та через можуть зберігатися у національній пам'яті носіїв мови. Сучасні науковці збігаються в тому, що

лінгвокультурологічний концепт є відображенням національно - культурну специфіку народів. Це дає змогу дійти висновку про те, що концепти існують як в індивідуальній свідомості окремої особистості, так і в колективній свідомості певної мовної групи, і слугують одиницями пізнання та можуть використовуватись для вивчення інформаційної структури, що відображає людський досвід.

1.2 Структура концепту

Опис та визначення структури концепту у когнітивній лінгвістиці займає особливе місце через те що ментальна діяльність як процес відбувається під впливом такої нескінченної низки факторів, що її неможливо врахувати, і тому відстежити і проконтролювати його результат. Опис концепту вимагає всебічне системне дослідження мовного корпусу в цілому, в межах якого виокремлюється той чи інший концепт.

У міркуванні про структуру концепту та на цьому шляху пропонують побудову номінативного поля, яке охоплює мовні засоби, що об'єктивують концепт [Приходько 2006, с. 75-76]. В даному випадку під номінативним полем пропонується розуміти сукупність мовних вербалізаторів окремої ідеї, що реалізується в концепті в певний проміжок розвитку суспільства. Не слід ставити знак тотожності між номінативним полем та структурними мовними угрупованнями, серед яких виділяються лексико-семантичні групи, тематичні групи, синонімічні ряди, лексико-фразеологічні поля через комплексність номінативного поля, с межі якого можуть бути включені всі названі мовні угруповання.

В сучасній лінгвістиці існує два підходи до вивчення структури концептів, діадна і триадна. В межах діадної системи виділяється ядро і периферія концепту. Триадна система дозволяє виділити в середині концепту

поняттєвий, ціннісний та образний компоненти.

Науковці запропонували діадну структуру концепту, згідно якої у центрі поля будь-якого концепту виділяється ядро; яке найчастіше є ключовою лексемою, що виражає значення концепту [Шевченко 2008, с. 112].

Побудова номінативного ядра потребує виявлення ключового слова, та пошуку його синонімів. Наприклад, ядро номінативного поля концепту *love* охоплює прямі номінації *like, admire, esteem, fancy, care for, cherish, adore, treasure, worship, appreciate, savor*.

Вважається, що ядро включає в собі конкретно-образні характеристики, що стали результатом особистісного безперервного пізнання світу та усвідомлення власного досвіду про реальну дійсність [Полюжин 2015, с. 29]. У ядрі зосереджуються етимологічні особливості концепту та зміст відповідного поняття. Дослідники описують два методи виокремлення ядра номінативного поля, а саме [Полюжин 2009]:

1) шляхом підбору синонімів та похідних лексем ключового слова, слід зауважити що під ключовим словом використовується така лексична одиниця, яка найбільш оптимально і адекватно номінує досліджуваний концепт;

2) шляхом аналізу контексту, що слугує вербалізації досліджуваного концепту, наприклад на матеріалі художніх або публіцистичних текстів.

Ядро номінативного поля може складатися з лексем, які відзначаються високою частотністю вживання, а також помітною узагальненістю за семантикою та стилістичною нейтральністю. Лексеми входять до ядра номінативного поля, з іншого боку виділяють також периферійні компоненти, що можна виокремлювати за допомогою аналізу контекстів або сполучуваності лексем, що вербалізують концепт у мові. До джерел встановлення периферійних компонентів номінативного поля відносять: художні та публіцистичні тексти, побудову лексико-фразеологічного, дериваційного, пареміологічного полів.

Триадну структуру концепту описали вчені, які в середини якої виділили

такі складові:

- поняттєву, що відображає ознакову та дефініційну структуру;
- образну, що охоплює когнітивні метафори;
- ціннісну, що розкривається як сукупність значущих орієнтирів вагомих для людини і соціуму таких як красиве і огидне, добро і зло, вагоме і неістотне, тощо [Огар 2018].

Поняттєвий компонент охоплює ключові когнітивні ознаки об'єкту дослідження, і саме тому можуть бути близькими до словникових дефініцій, включаючи в себе релевантні семи для виокремлення концепту, наприклад *love – the feeling of liking another adult very much and being romantically and sexually attracted to them, or strong feelings of liking a friend or person in your family* [Шевченко 2006, с. 47]

До образної складової входять когнітивні ознаки, утворені внаслідок метафоричного або метонімічного переносів, та перцептивні, тобто ознаки, які сформувалися в результаті чуттєвого сприйняття людиною феноменів реальної дійсності.

Ціннісний компонент включає в себе оцінку речей, явищ навколишнього світу з погляду різних цінностей - моральних, етичних, соціальних, ідеологічних та ін.

Виокремлюють три компоненти всередині структури концепту – це образний компонент, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле [Мацьків 2007, с. 78].

Образний компонент в свою чергу складається з перцептивної та когнітивної складової. Слід зауважити, що перцептивна складова наповнюється за рахунок сприйняття дійсності за допомогою органів почуттів, а когнітивна – під час метафоричного осмислення дійсності [Воробйова 2004; Харкевич 2008; Маріна 2012].

Інформаційний зміст концепту складається з найбільш істотних когнітивних ознак, в першу чергу це стосується семантичних компонентів, що включені до словникової дефініції концепту, які виокремлюють та визначають

денотат. В цьому шарі не допускаються оціночні, okazіональні, та асоціативні ознаки.

Інтерпретаційне поле містить більш розширені когнітивні ознаки, які доповнюють та оцінюють інформаційний зміст. Оскільки інтерпретаційне поле не може бути однорідним, виділяють такі підгрупи [Карпинец 2004, с. 47]:

- енциклопедична зона складається з когнітивних ознак концепту, що можуть бути використані при ретельному вивченні денотата. Для концепту «щастя» можна виокремити такі когнітивні ознаки енциклопедичної зони: задоволення, радість, володіння добром, насолоджувальний досвід, комплексна позитивна емоція;

- утилітарна зона включає в себе ідеї прагматичного ставлення людей до певного денотата. Наприклад, для концепту «їжа» – поживні речовини, які живі істоти використовують для тамування голоду, від якості їжі залежить здоров'я живої істоти, її працездатність, та тривалість життя; якщо казати про їжу людей, то вона також має культурне, історичне, естетичне значення;

- регулятивна зона об'єднує когнітивні ознаки, що мають вигляд збірки правил, з рекомендаціями, заборонами та нейтральними твердженнями наприклад, концепт «здоров'я» – треба дбати про здоров'я змалку, «закон» – треба слідувати;

- соціально-культурна зона містить когнітивні ознаки, які відображають конкретну інформацію про культурні здобутки народу. До концепту «сонце» можна віднести такі когнітивні ознаки як профіль бога Ра з староданього Єгипту, вогняна колісниця Геліоса із міфів Староданього Греції, картина Едварда Мунка «Сонце», «Сівач» Ван Гога, книга Ірвіна Ялома “Starring at The Sun”, пісня Віктора Цоя «Зірка на ім'я Сонце»;

- пареміологічна зона об'єднує когнітивні ознаки, які вербалізуються у мові за допомогою усталених виразів, прислів'їв, приказок, афоризмів, фразеологізмів тощо. Репрезентації концепту «щастя» в світовій культурі «Щастя – це шлях», «Кому щастя, той на киї впливе», “It’s better to be happy

than wise”.

- загально-оцінна зона складається з когнітивних ознак концепту, що окреслюють його естетичну, емоційну, моральну та загальну оцінку;
- міфологічна зона та інші [Кононенко 2006, с. 116].

Сутність концепту як динамічної одиниці мислення, що актуалізує різні свої аспекти, накладається і співіснує з іншими мовними одиницями, можна вважати причиною недоречності стратифікації концепту. Виділяючи структуру концепту водночас ми помічаємо нечіткість характеру цієї структури, розмитих контурах. Концепт це комплексна цілісна ментальна одиниця, елементи якої тісно переплітається одне з одним, отримуючи різне теоретичне обґрунтування. Концепт в своїй середині містить компоненти, або концептуальні ознаки (об’єктивного чи суб’єктивного світів), що відображаються у свідомості особистості диференційовано за принципом абстрактності [Приходько 2008, с. 57]. Вищезгадані ознаки вважаються необхідними і достатніми для класифікації явища чи предмета, і використовуючи їх як принцип класифікації, визначають мотивувальні, образні, поняттєві й ціннісні, [Шевченко 2006, с. 36], і фактуальні елементи, і те, що робить їх фактом культури: вихідну форму (етимологію), мінімізовану до базових ознак історію, сучасні асоціації, оцінки, конотації [Огар 2018]. Стає очевидним, що наскрізними у концепті є поняттєві, образні та ціннісні ознаки. Поняттєвий шар концепту містить дефініція його вербалізаторів, образний – його перцептивні й когнітивні елементи, ціннісний відображає характеристики психічного утворення.

Більшість учених, в тому числі О. Селіванова, обстоює ядерно-периферійний принцип організації концептів. Згідно з їх трактуванням, ядру відповідає препозиційна (відносно істинна, несуперечлива) інформація, а периферії – асоціативно-термінальна (метафорична) і модус – оцінювально-емотивний компонент [Селіванова 2012, с. 47]. З іншого боку, модель, що використовує критерій наочності і абстрактності, стверджують, що ядро концепту формують прототипи з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю,

найперші найяскравіші образи, тоді як абстрактніші образи утворюють периферію. Таки чином, ми маємо суперечливі висновки навіть не маючи за мету порівняння, адже первинні образи, що зафарбовані емоційно, можуть мати метафоричний або ж оцінний характер, і це цілком відображає сутність концептів із тривалою історією: архаїчне мислення надало їм не завжди науково обґрунтовані ознаки. Вважається, що ядро концепту охоплює основні поняття, а периферія – те, що внесла культура, традиції, досвід [Кононенко 2006, с. 62]. Слід визнати, що деякі компоненти концептів вагоміші з певних причин, хоча критерії такого відбору (істинність, чуттєва наочність, ототожнення зі значенням вербалізаторів) можуть суперечити один одному.

Різниця між структурами концептів відкриває простір для більш деталізованого дослідження концептів. Діадна структура виокремлює головне і другорядне, однак не применшуючи значення всіх компонентів. Можна казати про ієрархію всередині кожного концепту, що попадає в поле зору досліджень. Триадна структура відкриває іншу перспективу – це сфери інтересу, більш філософська площина для розбору сутності концептів і тих смислів, що вони в собі несуть.

1.3 Типи концептів

Класифікація будь-якого поняття вимагає певного упорядкування, типологічної диференціації. Принципи виділення різновидів такої мовної одиниці як концепт, його таксономія та побудова ієрархізованої системи з урахуванням того, що концептуальний простір має багато шарів досі викликають цікаві у лінгвістичній літературі. Презентація класифікаційних характеристик концептів в наукових працях доволі ґрунтовна та охоплює широкий спектр когнітивних структур [Карпинец 2004; Мацьків 1007], але усе типологічне розмаїття концептів не можливо вкласти в певні рамки. В своїй

роботі П. Мацьків розрізняє, залежно від значення предметні (словами з наявним конкретним значенням), концепти-гешталти (об'єктивовані абстрактною лексикою), типологічні (репрезентовані лексикою з просторовим значенням), емоційні концепти (їх презентують назви почуттів та емоцій) [Мацьків 2007, с. 17].

Поділення концептів на три категорії обстоюють і ті, хто називає їх базовими концептами, концептами-дескрипторами та концептами-релятивами [Мартинюк 2006, с. 97]. Базові – космічні, соціальні та психічні (духовні) – складають основу мови й усієї картини світу. Клас космічних концептів включає в себе субкласи концептів [Попович 2007]:

а) метеорологічні (земна атмосфера, явища і процеси);

б) біологічні (жива природа і істоти, що її населяють), побудовані на протилежностях “живе-неживе”, “природне-штучне”, “людина-не людина”, харчові (ритуальна їжа, національна кухня), соматичні (тіло, голова), перцептивні (зір, нюх);

в) ландшафтні (опис території з конкретними ознаками, що використовуються для вирізнення зон);

г) предметні (матеріальні об'єкти, що сприймаються органами почуттів).

До класу соціальних концептів відносять:

а) концепти країн (Україна, держава);

б) поняття соціального статусу (еліта, вчений);

в) національності (німець, американець);

г) влади та управління (демократія, диктатура);

г) стосунків (вплив, соборність, війна);

д) моральні, або етичні, концепти (честь, совість, зрада);

е) концепти занять (ремесло, гра);

є) релігійних понять (святий, ікона).

Клас психічних (духовних) концептів формують концепти внутрішнього світу (душа, дух):

а) характер (терпеливість, гордість);

б) емоції (радість, злість);

в) ментальність (думка, пам'ять, розум).

Концепти-дескриптори слугують поясненню базових концептів. Серед них розрізняють: дименціональні (характеризують різні виміри: розмір, об'єм, глибина тощо); квалітативні (описують якість: тепло-холод, твердість-м'якість); квантитативні (виражають кількість: один, багато, достатньо). Концепти-релятиви реалізують типи відношень: концепти-оцінки (смачно-несмачно, корисно-некорисно); концепти-позиції (навпроти, близько-далеко); концепти-привативи (свій-чужий, брати-давати, включати-виключати).

Особливої уваги потребують типи концептів, основою яких є певний параметр. За ознакою появи у національній концептосфері концепти поділяють на питомі (зародилися в національній концептосфері – князь), запозичені (привнесені з іншомовних концептосфер, показником чого, зазвичай, є запозичене слово – ідея). За ознакою розвитку структури концепти поділяють на ті, що розвиваються (активно використовуються, розширюють свою структуру новими ознаками), і ті, що застигли (структура яких не змінюється за допомогою нових ознак, що пов'язано передусім із зміною реалій, прикладом є перехід слова-репрезентанта з активного лексику у пасивний). За ознакою первинності концепти поділяють на первинні/базові та вторинні/похідні: перші з'явилися раніше і створили підґрунтя для розвитку вторинних, на які вказують похідні слова. За ознакою актуальності концепти бувають провідні/ключові (широко представлені у пареміологічному фонді, фольклорі, художній літературі) і другорядні [Розвод 2017, с. 65].

На основі аналізу типів знань, виражених мовним знаком, виокремлюють різні типи концептів: уявлення, схеми, поняття, фрейми, сценарії (скрипти), гештальти [Жаботинская 1999, с.72-74]. Уявлення – це узагальнений чуттєво-наочний образ предмета та явища, репрезентований у мові лексичними одиницями конкретної семантики. Цю структуру репрезентації знань іменують також мисленнєвою картинкою – окремою одиницею “галереї образів” у колективній свідомості носіїв мови [Алдонова

2007, с. 273]. Схема – це концепт, представлений певною узагальненою просторовографічною чи контурною схемою; це гіперонім із ослабленим образом (скажімо, дерево схематично може бути представлене як стовбур і крона). Концепт, що складається шз загальних суттєвих, раціонально виражених та сформульованих ознак предмета чи явища – це поняття. Фрейм як різновид концепту відзначається об'ємністю та наявністю великої кількості компонентів. Окрім схеми сцен (фрейма), розрізняють схеми подій (сценарії). Сценарій (скрипт) – послідовність кількох епізодів у часі, це стереотипні епізоди з ознакою розвитку. Гештальт – комплексна, цілісна функціональна структура мислення, без розчленування на складники, що сформована у свідомості людини при сприйнятті об'єктів та їхніх образів. Гештальт характеризується перцептивністю, і може розглядатися лише в цілому, а не як сума складників. Набір явищ впорядковується відповідно до їх певних законів, таким чином викристалізується гештальт [Жаботинская 1999; 2004].

За смисловим принципом, або наявністю ступеней внутрішньоструктурної організації, концепти поділяють на макроконцепти (багатовимірні, складні), вони мають розгалужену асоціативно-вербальну сітку смислових зв'язків, і мікроконцепти (одновимірні, прості), семантична сітка яких локалізована лише в якомусь одному шарі дійсності; базові (ключові, основні, домінантні, опорні, найважливіші) виділяються на основі ієрархічної організації як ментальні одиниці загального рівня понять. Концепти також розрізняють за способом відображення дійсності на репродуктивні (відтворювані, онтологічні), що відображають безпосереднє наочне відображення дійсності, та продуктивні (творчі, метафоричні) – як прояв опосередкованого відображення дійсності [Барышнікова 2013, с. 21].

О. Селіванова пропонує поділяти концепти за ознакою суб'єкта концептуалізації на ідіоконцепти (властиві свідомості окремої особистості), узуальні (що можуть бути властиві для певної соціальної групи), етноконцепти (властиві представникам окремої етнічної спільноти), загальнолюдські (відомі усьому людству та присутні у мовах) [Селіванова 2012, с. 316].

Вербальний аспект концептів може бути використаним для диференціації. Такий поділ вимагає уточнення: правильніше було б сказати концепти, вербалізовані лексичними чи фразеологічними засобами мови [Приходько 2008, с. 77]. Цей принцип виокремлення не викликає сумнівів у дослідників, і як наслідок, типи використовуються в лінгвістичних студіях. В свою чергу, дискусії точаться навколо виокремлення синтаксичних концептів: їх характеризують як типові пропозиції, що сформувались у структурі простого речення [Огар 2018]. Пропонують також поділ концептів на прості (представленні одним словом) і складні (словосполученням чи реченням) [Кононенко 2006, с. 116]. Також концепти можуть бути стійкими (представлені у мові за допомогою постійних засобів репрезентації, що є актуальні для мислення та комунікації, регулярно вербалізовані) та нестійкими (закріплені засоби вербалізації не сформовані, стан формування не можна характеризувати нестабільністю, через високу ступінь особистісності, вербалізуються рідко або зовсім не вербалізовані).

Таким чином, можна стверджувати, що багатоваріантність представлення структури концепту дає можливість осмислити всі ті нюанси, що складають його семантичну цінність. Унікальність особистого досвіду дає безліч варіантів в науковому пошуку. Різновиди концептів слугують більш детальному вивченню текстів, формування системи координат для дослідника, як варіації інструментів.

1.4 Підходи до здійснення концептуального аналізу

Представники сучасної лінгвістики активно практикують дослідження концепту за допомогою методики концептуального аналізу, який був розроблений та репрезентований французьким лінгвістом Е. Бенвеністом і набув значної популярності в сучасних розвідках [цит. за: Полюжин 2015,

с. 135–136]. Зв'язок між семантикою та культурою в цьому випадку стає очевидним. Потрібно зазначити, що для повного уявлення про концепт не достатньо виділити його основні параметри, потрібно проаналізувати «його виникнення та динаміку розвитку всіх проєкцій семантичного простору» [Шевченко 2008, с. 76–77]. Методика концептуального аналізу – надійний інструмент виявлення походження «деяких важливих термінів сучасної культури» [Лисиченко 2018, с. 18]. Проте «слід наголосити й на неоднозначності, що виникла при використанні термінологічного словосполучення «концептуальний аналіз» у сучасному лінгвістичному обігу» [Плотнікова 2009, с. 95], тому дана методика потребує ретельного огляду для встановлення способу її ефективнішого використання у лінгвокогнітивних дослідженнях.

Уперше неоднозначність тлумачення термінологічного словосполучення «концептуальний аналіз» підкреслено словами: «словосполучення «концептуальний аналіз» може означати аналіз концептів і певний спосіб їх дослідження, а саме: аналіз за допомогою концептів, або аналіз, що має своїми граничними одиницями концепти, на відміну від елементарних семантичних ознак при компонентному аналізі» [Попович 2007, с. 117]. В свою чергу висловлено думку про те, що «концептуальний аналіз – це дослідження, для якого концепт є об'єктом аналізу» [Розвод 2017, с. 66]. В. Маслова висловлює думку, що під час концептуального аналізу «використання тих або інших методів, методик, прийомів та способів дослідження залежить не лише від складності концепту, але й від мети та завдань, що їх ставить перед собою дослідник, а також від характеру лінгвістичних джерел, що становлять матеріал дослідження» [Старко 2004, с. 58].

Ідея теорії прототипів, що є однією з центральних методик в концептуальному аналізі, належить американському психологові Е. Рош. Підґрунтям цієї ідеї дослідники вважають феноменологічні концепції К. Штумпфа, Е. Гуссерля, М. Мерло-Понті. Прототипність, у розумінні Е. Рош,

характеризується тим, що «всі розумні істоти думають, використовуючи єдину концептуальну систему» [Шевченко 2008, с. 43]. А. Вежбицька, Д. Лакофф, Н. Рябцева, Р. Фрумкіна підтримують цю теорію, і називають її прототипною семантикою, через те що в її основі лежить поняття «прототипу». Теорія прототипів з'являється через те, що семантичне тлумачення не завжди вичерпує визначення поняття, а прототипна семантика, на думку І. Штерн, «зв'язана найтісніше з теорією природної категорії та класифікації понять у свідомості людини» [Приходько 2006, с. 294]. В середині структури концепту лежить прототипна модель, відомий сербський лінгвіст Л. Попович стверджують, що прототип – це семантичне поле з центром та периферією, що між собою пов'язані радіально або ланцюгово [Попович 2007, с. 73]. Прототип має значення «найразючішого прикладу, занесеного до епізодичної пам'яті мовця». Очевидний недолік цієї теорії полягає в тому, що думка людини не може обмежуватися прототипами [Харкевич 2007, с. 15], саме тому не всі концепти можна проаналізувати за прототипною моделлю.

Теорія метафори, яку розробили американські мовознавці Дж. Лакофф і М. Джонсон в контексті постульованої «досвідної» парадигми, дає дещо інше розуміння концептуального аналізу. Слід відзначити, що вивчення метафори почалося навіть раніше виходу книги Дж. Лакофф і М. Джонсона, проте саме поява їх книги «Метафори, якими ми живемо» стало точкою відліку, з якої почалося фронтальне дослідження метафори в руслі когнітивної лінгвістики [Lakoff, Johnson 1980].

Багато аспектів когнітивної лінгвістики в значній мірі визначаються гіпотезою Джорджа Лакофф і Марка Джонсона, а також абсолютно іншим поглядом на метафору, що сприймається як діючий механізм структурування понятійної системи людини. Лакофф і Джонсон вважають, що метафори як мовні явища відображають базовий когнітивний процес, при цьому в розумовій діяльності людини головну роль грають не логіка, не формалізованих процедури виведення, а аналогія, тобто перенесення значення

з одного змістовного області в іншу. Метафора в мові представляється як мовне відображення аналогових процесів людського мислення.

Когнітивні лінгвісти стверджують, що мові слугують метафоричні зв'язки, що з'явилися в результаті осмислення одних областей досвіду через інші області. Це означає, що метафора існує не тільки в мові, а й у мисленні, точніше кажучи, вона використовується в мові, оскільки раніше була спрацювала в мисленні. Таким чином, здатність до розуміння, відтворення і створення метафор є вродженою.

Американський лінгвіст Джордж Лакофф у своїй фундаментальній студії “Metaphors We Live By” [Lakoff, Johnson 1980] висловлює думку, що метафора знаходиться в самій серцевині нашого повсякденне життя, і проявляється не тільки в мовленні, але й в мисленні та діях. Метод Дж. Лакоффа та його послідовників отримав назву «теорія концептуальної метафори» (“Conceptual Metaphor Theory”), сучасна теорія метафори» (“The Contemporary Theory of Metaphor”). Стверджуючи, що сучасна понятійна система, в якій людина мислить і діє щодня, є метафоричною, Дж. Лакофф підкреслює когнітивну роль метафори. На думку Дж. Лакоффа, метафора – це основний механізм, за допомогою якого не тільки структуруються абстрактні концепти, а в основі своїй, забезпечується здатність абстрактно мислити [Lakoff, Johnson 1980, с. 149].

Отже, метафора в когнітивістиці – це спосіб пізнання, концептуалізації і переконцептуалізації дійсності; засіб формування нових понять. Метафора надає змогу осмислити абстрактне в термінах конкретного, конкретизує непередметні поняття через предметні, формуючи нові смисли. Центральна теза Дж. Лакоффа полягає в тому, що метафори роблять процес мислення більш логічним, окреслюють емпіричні рамки, що дозволяють освоювати новоутворені абстрактні концепти [Lakoff, Johnson 1980, с. 35]. Тим самим поняття впорядковується метафорично, і, таким чином, мова теж упорядковується метафорично. Докладно аналізує метафору як спосіб мислення в рамках когнітивної лінгвістики Е. МакКормак (студія «Когнітивна

теорія метафори»), і визначає метафору як пізнавальний процес [МакКормак 2007, с. 358–386]. Зв'язок акту метафоризації і комунікативного фактора є безсумнівним. Сучасні розробки когнітивної теорії метафори були відповіддю на потребу вивчення практичного мовлення й тих сфер, що пов'язані з мисленням, пізнанням та свідомістю, з концептуальними системами, способами функціонування метафоричних моделей як особливого типу «дискурсивних практик» [Алдонина 2008, с. 5–6]. Мова йде про «емпіричне підґрунтя» метафори (у викладі Дж. Лакоффа), тобто узагальнення досвіду взаємодії людини з навколишнім світом – із світом об'єктів і соціумом [Lakoff, Johnson 1980, с. 43]. В тому ж самому напрямку міркує у своїй роботі про комунікативну та когнітивну спрямованість метафори Х. Ортега-і-Гассет: «Метафора потрібна нам не тільки для того, щоб завдяки отриманому найменуванню зробити нашу думку доступною для інших людей; вона необхідна нам самим для того, щоб об'єкт став доступнішим для нашої думки. Метафора – це не тільки засіб вираження, вона постає важливим знаряддя мислення» [Ортега-и-Гассет 2002, с. 71]. Зустрічаємо також думку про нові позначення, що створюються «не тільки для того, щоб фіксувати результати пізнавальної й емоційної діяльності людини, але й для того, щоб зробити ці результати надбанням інших людей» [Мартинюк 2006, с. 63]. Особливу увагу при цьому слід приділити досвіду безпосередньої взаємодії з матеріальним світом, що відображається в мовних ресурсах, комунікативних актах. Різноманіття сучасних досліджень у галузі концептуальної метафори слугує індикатором зростаючого інтересу до теорії Дж. Лакоффа і М. Джонсона. Концептуальні метафори охоплюють усю галузь людського досвіду і не вичерпали свого значного когнітивного потенціалу, і на сьогоднішній момент вивчаються в рамках численних досліджень, що охоплюють більшість сфер людської діяльності.

Кожен лінгвіст, що ставить за мету дослідження того чи іншого концепту, використовує певний метод концептуального аналізу, власний або користується надбанням попередників. Але використання самого методу, як

сукупності прийомів та методик може відрізнитись залежно від способів його розуміння: метод концептуального аналізу як вивчення «поєднання різних одиниць» або метод концептуального аналізу як дослідження фреймової семантики (аналізу), тобто «формалізованого опису діяльності людини в контексті ситуації» [Koevesces 2002; Stockwell 2011; Tsur 2004, с. 14-17].

Проте, вважається також, що займатися концептуальним аналізом в першу чергу означає аналізувати концепти [Шевченко 2008, с. 27]. Роботи, що вивчають концепти, об'єднує однакове розуміння мети методу концептуального аналізу як комплексного підходу до реконструкції та фіксації уявлень, понять носіїв мови [Приходько 2006, с. 23]. Засобами вербалізації концепту на мовному рівні, як відомо, можуть слугувати лексичні, фразеологічні та паремійні одиниці (деякі науковці включають також тексти), і, таким чином, концептуальний аналіз фіксує та інтерпретує смисл цих одиниць, і це наближує його до семантичного аналізу. Іноді науковці так і називають його концептуально-семантичним [Wierzcicka 2000]. Так описують сенс метода концептуального аналізу у формулюванні шляху «пізнання смислу концепту для того, щоб записати результат формалізованою семантичною мовою» [Полюжин 2015; Lakoff, Johnson 1980]. Концептуальний аналіз пов'язаний із семантичним аналізом і «полягає у фіксації та тлумаченні найбільш частотних семантичних сполучень, що містять інформацію, релевантну для семантичного опису імен» [Ржевська 2018, с. 67].

Проте не існує мети стверджувати про тотожність цих методів. Так, наприклад, В.І. Кононенко вважає, що «аналіз концептів на лінгвістичному рівні суттєво відрізняється від власне семантичного (аналізу)» [Кононенко 2006, с. 112]. Він розгортає свою точку зору за допомогою тезису про семантичний підхід, що дає інструментарій встановити набір значень слова в його відношеннях з іншими словами, тоді як мета когнітивного підходу – виділення смислу, що потребує часом досить широких знань. Крім того, на відміну від семантичного, концептуальний аналіз вимагає ще й вивчення когнітивних категорій – предикатності, означуваності, процесуальності, тобто

«врахування субстантивних, ад'єктивних і дієслівних позначень у їх взаємодії» [Кононенко 2006, с. 112]. А.П. Мартинюк називає КА логічним розгортанням семантичного аналізу, але «якщо для семантичного аналізу достатньо виявити список елементів, залучених в структуру значення, то при концептуальному аналізі ці елементи повинні бути співвіднесені між собою і об'єднані у складі певної (схемної) структури» [Мартинюк 2006, с. 102]. Метою концептуального аналізу виступає моделювання концепту і виявлення його зв'язків з іншими концептами, що потребує не лише опис смислів кожного окремого слова, але й визначенням специфіки цілого концептуального поля і логічних зв'язків між його компонентами. Дослідниця виділяє семантичну і прагматичну компетенцію носія мови, яка слугує проведенню концептуального аналізу, при чому розуміння забезпечується знанням значень слів і речень (семантична компетенція), а інтерпретація – розумінням процедури вживання мови (прагматична компетенція) [Koevesces 2002, с. 116]. Проводять границю між семантичним та концептуальним аналізом за критерієм мети кожного метода окремо.

Так перший, на її думку, «спрямований на експлікацію семантичної структури слова, уточнення денотативних, сигніфікативних і конотативних значень, що її реалізують, і веде до роз'яснення слова», а другий потребує «пошук спільних концептів, які підведені під один знак і наперед визначають буття знака як когнітивної структури» [Огар 2018, с. 97]. Семантичний аналіз працює на рівні пояснення слова, тоді як концептуальний аналіз охоплює дослідження знань про світ. Концептуальний аналіз, стверджує дослідниця, слугує побудові «концептуальної картини слова», яку вона розуміє як відбиття найбільш поширених контекстів слова, констатацію всіх напрямків, за якими йдуть зміни у семантиці слова, а також прогноз до повнішого лексикографічного опису значень слова. Отже його зміст – констатувати методи пізнання смислу концепту і записати результат формалізованою семантичною мовою. Подібної точки зору дотримується В. Ф. Старко, що називає метою метода концептуального аналізу є формулювання когнітивної

визначення концепту, що вимагає «дослідження інколи досить значних масивів мовних одиниць, що вербалізують той самий концепт, а також пошуки асоціативних (конотативних, стереотипних, культурно зумовлених) ознак» концепту. У своїй розвідці концепту ГРА він вказує на те, що в метод концептуального аналізу входять методи зіставлення, контекстного аналізу, аналізу словникових дефініцій, а також метод тренованої інтроспекції як базовий метод досягнення концептуального рівня. У ході дослідження В. Ф. Старко веде аналіз від центральних до периферійних (згідно структури концепту) вербалізаторів, де ключовими вербалізаторами концепту ГРА слугують усталені, існуючі в пам'яті мовні одиниці, що вміщують цей концепт [Старко 2004, 4]. Методики аналізу концепту мають за мету «дослідження мовних одиниць, що представляють у мові та мовленні певні концепти» [Компанієць 2018, с. 62]. В інтерпретації Л. Ф. Компанцевої ці розвідки представляють метод концептуального аналізу як множину методик, що були апробовані у сучасній лінгвістиці:

- Методика ключових слів. На матеріалі текстів, де можна відслідкувати і виділили певні ключового слова (імені концепту), досліджується лексична сполучуваність даної мовної одиниці. На основі дослідження аналізуються слова, з якими співвідноситься концепт і констатуються ключові характеристики певного концепту.
- Аналіз словникових дефініцій ключового слова. За допомогою тлумачень, вилучених з якомога більшої кількості словників формується вибірка всіх потенційних характеристик концепту.
- Дослідження багатозначність слова. Стає можливим вивчити багатозначність слова в процесі його розвитку. Порядок появи нових рис і значень концепту, що визначають цей розвиток, вивчаються насамперед.
- Аналіз паремій базується на дослідженні прислів'їв та приказок, що містять ключове слово, так і тих, що включають оцінку концепту, навіть якщо останні не містять компонента імені концепту.

- Контрактивний аналіз еквівалентних за прямим значенням лексем різних мов дає можливість виявити національно-культурну специфіку концепту
- Опис концепту, як сукупності існуючих ознак, що необхідні для включення їх у відповідний клас.
- Пошук індивідуальних авторських концептів за допомогою аналізу текстів художніх творів [Карпинец 2004, с. 76].

Спираючись на вищесказане праці, результатом концептуального аналізу у межах когнітивної лінгвістики пропонуємо вважати реконструкцію структури концепту, його внутрішніх та зовнішніх зв'язків у мовній картині світу окремого культурного соціуму, а також її кореляцію зі структурою відповідного концепту іншого соціуму. В ході аналізу потрібно не лише окреслення окремого концепту, але й побудова його структури, виокремлення найбільш характерних ознак. В основу запропонованого методу було покладено прийоми та методики, що застосовувались у попередніх дослідженнях, а також перероблену методику аналізу концептів. Таким чином, в якості метода концептуального аналізу використовується індивідуальне сполучення таких методик:

Побудова номінативного поля концепту, тобто вивчення та опис сукупності значень мовних засобів, що включають концепт та його окремі ознаки. В номінативне поле концепту включають його прямі номінації (ключове слово та синоніми), номінації різновидів денотата концепту, асоціативне поле ключового слова-репрезента концепту (можуть включати в себе ознаки, що включаються до ядра концепту), а також стійкі порівняння, фразеологічні одиниці та паремії (включені до периферії змісту концепту).

Побудова номінативного поля концепту виконується на основі вивчення лексикографічних джерел (тезаурусних, синонімічних, тлумачних, фразеологічних словників), а також суб'єктивного мовного досвіду дослідника, та при наявності, даних асоціативного експерименту, реалізованого серед носіїв мови. Для первинного визначення складових

номінативного поля концепту логічним є виконання прийому лінгвістичної інтроспекції дослідника, що є досить нормативний для власне лінгвістичної традиції. А. Вежбицька, що почала формулювати основи концептуального аналізу, використовувала цей метод в роботі і вважала його найнадійнішим прийомом КА. Результатом його, на думку вченої є вербальна побудова відповідного концепту [Wierzbicka 2000, с. 36]. Важливість самоспостереження та аналізу власної мовної інтуїції А. Вежбицька обґрунтовує твердженням про те, що значна частина семантичних відомостей цілком однаково представлена у свідомості різних носіїв мови. Компонентний та дескриптивний аналіз словникових дефініцій є необхідним етапом вивчення структури концепту, і це відзначають науковці, адже саме лексична система представлена у різних типах словників, є відтворенням специфіки мовної картини світу.

Проте, деякі компоненти – вербалізатори концепту – можуть не потрапити в поле зору дослідника через змінюваність розвитку мови та несинхронність відображення змін у лексикографічних джерелах. В сучасних семантичних дослідженнях найбільше увагу приділяють експериментальним даним, отриманим при проведенні психолінгвістичного експерименту чи аналізу реального вживання мовних одиниць [Шевченко 2008, с. 33–34]. Експериментальне дослідження мови, направлене на пошук зв'язків між значенням слів та їх змістом [Огар 2018, с. 36]. Асоціативний експеримент – це метод, в ході проведення якого носію мови пропонують в максимально стислий час давати відповіді на набір стимулів будь-ким словом, що спадає першим на думку. Наприклад, у роботі М. П. Клименка, яка полягає у дослідженні тематичної групи «Гроші США», мовцям пропонували дати п'ять слів-реакцій на слово-стимул «американські гроші, долари». В результаті експерименту вчені виявили набір лексем, що відповідають досліджуваній тематичній групі, і, відповідно, виділили 5 концептів концептуальної сфери «Гроші США»: банкноти, монети, багаті/бідні люди, фальшиві гроші, кредитні картки.

Виявлення (на основі аналізу лексикографічних джерел та текстів) когнітивних ознак, що формують концепт. Під когнітивною ознакою ми, розуміємо «окрему ознаку об'єкту, що відображена у структурі досліджуваного концепту» [Алдонина 2007, с. 273]. Когнітивні ознаки, що складають зміст концепту, відповідають семам і виявляються в результаті семантичного аналізу номінативного поля концепту, а також на спираючись на когнітивні інтерпретації асоціатів як мовних репрезентацій цих ознак і «відбивають усі стереотипізовані знання, уявлення, вірування, образи, оцінки, припущення, упередження, очікування, тощо, асоційовані з феноменом, репрезентованим концептом у певній лінгвокультурі» [Полюжин 2015, с. 102].

Важливим при вивченні текстових джерел є також дистрибутивно-статистичний аналіз мовних вербалізаторів досліджуваного концепту. Досвід носіїв, відображений у мові, часто проявляє себе в використанні лексем, передусім у їх властивостях до поєднання. Чим частіше слова чи вирази є певною концептуальною ознакою вживаються разом для вербалізації певного концепту, тим ближче знаходяться ці ознаки до ядра концепту. Відповідно із зменшенням частотності вживання інші концептуальні ознаки наближуються до периферії. Слід зауважити, що дослідження сполучуваності та частотності вживання тих чи інших елементів, що реалізують ознаки концепту, дає можливість поповнити його структуру новими складовими, виявити засоби категоризації та концептуалізації концепту.

Верифікація отриманого когнітивного опису у носіїв мови потребує уважної перевірки отриманих даних у носіїв мови і є ключовим етапом при вивченні периферійних ознак концепту, що об'єктивуються паремійними та фразеологічними одиницями. Потребують перевірки ступені наскільки таких виразів для носіїв мови відомі, актуальність виражених ними ознак для сучасної національної свідомості, способи що використовують носії мови для інтерпретації. Часто додаткові концептуальні ознаки є досить суперечливими, або навіть протилежними за своїм змістом. Саме верифікація у носіїв мови

допомагає визначити, чи наведені ознаки відносяться до структури концепту, а які не є актуальними на сьогодні. Оскільки, верифікація є додатковою процедурою семантико-когнітивного аналізу, що підвищує достовірність опису структури і змісту концепту, то вона не є обов'язковою – вважає Л. В. Адоніна, тобто верифікація – не обов'язковий, але бажаний етап когнітивного дослідження, оскільки велика кількість результатів., що були отримані традиційними лінгвістичними методами, потребують перевірки відповідності сучасному стану свідомості носіїв мови [Алдонина 2004, с. 275]. Проте, зважаючи на можливість мови оновлюватись та змінюватись під впливом оточуючого середовища існування її носіїв, цей прийом дає можливість виявити ознаки концепту, притаманні йому саме на сучасному етапові розвитку мови.

Побудова структури концепту потребує виділення образного інформаційно-поняттєвого та інтерпретаційного полів. Образний компонент у структурі концепту є «базовим шаром», і включає в себе дві складові – перцептивний (базується на відчуттях органів почуттів) та когнітивний (він же метафоричний, який співвідносить абстрактний концепт із матеріальним світом) образи, які відображають образні характеристики предмету, що концептуалізується. Інформаційно-поняттєвий компонент за В.І. Карасиком відображає найбільш суттєві ознаки предмета чи явища – це «мовна фіксація концепту, його позначення, опис, ознакова структура, дефініція, порівняльні характеристики цього концепту по відношенню до того чи іншого ряду концептів...» [Полюжин 2004, с. 277]. І, інтерпретаційне поле концепту є його периферію і містить оцінки і трактування змісту ядра концепту з точки зору національної, групової та індивідуальної свідомості.

Представлення концепту у схематичному вигляді, включаючи центральну зону ядра та периферію, що вирогідно містить відповідний концепт, власне, і є одним із першочергових завдань концептуального аналізу. Усі дослідники концептів сходяться на думці, що концепт не є однорідним за своєю структурою. Деякі науковці пропонують метафорично зобразити його у

вигляді хмари, у вигляді снігової кулі або навіть плоду. Усі ці метафори обумовлені наявністю у структурі концепту базового центру та додаткових ознак периферійних, які умовно нашаровуються на ядро [Приходько 2008, с. 212]. До нього відносять чуттєвий образ що виникає у носія культури при кореляції із даним концептом. Пропонуємо віднести до ядра концепту не лише ознаки, відображені у семантиці ключових слів, їх синонімів, симілярів та антонімів, але й ознаки, отримані в результаті асоціативного експерименту, оскільки останні якраз і формують чуттєвий образ концепту. Крім ядра у структурі концепту виділяється периферійна зона – «об'ємна інтерпретаційна частина – сукупність слабо структурованих предикацій, що відображають інтерпретацію окремих концептуальних ознак і їх сполучень у вигляді тверджень, установок свідомості, що впливають в даній культурі зі змісту концепту» [Brandt 2015; Koevesces 2002]. Іншими словами, до периферії відносять ознаки концепту, виражені прислів'ями, приказками, афоризмами, крилатими висловами, що існують у мовно-культурному соціумі. У дослідженні концептів важливими є усі ознаки – ті, що відносять до ядра, і ті, які знаходяться на периферії змісту, проте, важливо розділяти їх у під час опису, через різний статус та роль у структурі свідомості і процесах мислення.

Порівняльний аналіз об'єктивації концепту в мовній картині світу проводиться на матеріалі двох або кількох мов. Тлумачення одного і того ж концепту відрізняється у носіїв однієї мови, що особливо виразно помітно під час співставлення його мовних об'єктивацій носіями різних мов. Співставлення інтерпретаційних полів концептів, що складають мовні картини світу різних мовно-культурних груп, дає можливість виявити національні особливості трактування та оцінки досліджуваних концептів носіями різних мов.

Таким чином, в результаті дослідження методики концептуального аналізу у працях сучасних лінгвістів було виявлено, що різні науковці вкладають у це поняття різний зміст. Метод концептуального аналізу трактують як сукупність методів прийомів, що мають на меті аналіз концептів

як когнітивних одиниць мовної картини світу, моделювання їх структури (часто у вигляді схеми, яка репрезентує ядро та периферію досліджуваного концепту), виділення інформаційно-поняттєвого та інтерпретаційного полів, представлених концептуальними ознаками концепту, а також встановлення зв'язків з іншими концептами. У статті запропонований метод концептуального аналізу, який спирається на методику, відповідно до якої представляють як традиційні для семантичного аналізу методи (словникових дефініцій, компонентного аналізу) так і методи, що відповідають вимогам сучасних когнітивних досліджень та сприяють повнішому опису структури концепту як сукупності концептуальних ознак (використання суб'єктивного досвіду дослідника та методика асоціативного експерименту). Запропонований метод концептуального аналізу дозволяє нам не лише виявити структуру і зміст концепту, але й виявити його специфіку в національних концептосферах та може бути використаний для дослідження концептів на основі засобів їх мовної об'єктивації.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТ LOVE ТА ЙОГО РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ

2.1 Когнітивно-поетологічний аналіз художнього тексту

В даному розділі розглянемо особливості когнітивно-поетологічного аналізу тексту, який відповідно до методики, розробленої Лакоффом, дає змогу побачити сенси, що використовує письменник в художньому тексті для вербалізації концепту LOVE. Відомий лінгвіст Джорж Лакофф (1941р.) у своїй роботі «Метафори, якими ми живемо» [Lakoff 1980], міркує про концепти з дуже цікавого куту зору. Він виводить метафору за рамки слів, і вказує на зв'язок із мисленням і проживанням досвіду. Метафора пронизує повсякденне життя людини і допомагає структурувати мислення, відносини з іншими людьми, відчуття, поведінку. Буденна понятійна система людини метафорична, на його погляд. І він приводить струнку аргументацію, з прикладами.

Не усвідомлюючи цього, людина сприймає дії інших людей, свої плани в рамках усталених метафор. Метафори нагадують конвенції, про які всі знають, але не озвучують, використовуючи за замовчанням. Блискучий приклад із книги – «СУПЕРЕЧКА ЦЕ ВІЙНА», «ЧАС ЦЕ ГРОШІ». Ми звикли до цього, і це здається логічним у повсякденному житті. Ствердження не викликають сумнівів, але вони ж і структурують подальшу діяльність. Ніхто не вважає за дивакувате відноситись до суперника в суперечці як до ворога (навіть якщо за межами суперечки існує симпатія). Наші емоції можуть змінюватись в зв'язку з тим, що ми думаємо про то чи інший об'єкт. Автоматичність і схематичність людських дій у багатьох випадках свідчить про основу, яку не так просто визначити. Лінгвістика дозволяє за допомогою

спостереження за функціонуванням мови через те, що концептуальні системи, що використовує людина під час мислення і мовлення спільні. Таким чином, саме мова може стати цінним джерелом інформації для пошуку тих конвенцій, що замовчуються через власну очевидність. Але якщо звернути увагу, то з'ясовується що сенс явища транслюється через поняття іншого. Суть метафори – це розуміння і переживання сутності (thing) одного вида в термінах сутності іншого вида [Lakoff 1980, с. 27].

Цікаво, що в повсякденному житті українського суспільства велика кількість явищ була осмислена через війну. «Розчохляти важку артилерію» - значить, що хтось вирішив серйозно відстоювати свої статки. Або «опинитися на лінії вогню» означає, що в суперечці приймають участь більше двох людей, і той, хто охарактеризував стан речей таким чином, відчуває незручність через те, що йому потрібно робити вибір, і обирати сторону. Наприклад, дітям обирати з двох батьків, або чоловіку приймати сторону жінки, а бо матері. Також, потреба стати на чийсь сторону бере початок через осмислення суперечки за допомогою термінів війни.

Гроші і час – ресурси, що дуже ціняться в суспільстві. Дехто більш цінує гроші, дехто – час. Звісно, гроші повернути можна, а час – ні. Але цінність цих ресурсів дуже висока, і часто вислови про те, що «ти витрачаєш мій час», або «час вичерпується» каже про вичерпність ресурсу, його цінність.

Через метафору часу осмислюються грошові явища, такі як еквівалент сплати за розмови по телефону, як кількісна оцінка праці, готельні номери в добах, річний бюджет. І через цінність і вичерпність ресурсу виникають такі вирази як «це коштувало мені багато часу», «я вклав багато часу в цей проєкт».

Концептуальна метафора, як продукт метафоричного мислення, висвітлює один бік фрагмента дійсності, і затемнює інший. Коли доводиться обирати сторону, то нікого не гріє думка про те, що в «суперечці народжується істина», в цій суперечці руйнуються відносини, страждає любов, і нікому не потрібна істина. Найцікавіше те, що захопившись ідеєю, що суперечка – це війна, ми стаємо заручниками ситуації. Навіть порівняння із заручниками має

походження із військової лексики. Через хвилину істина, яку треба знайти у суперечці, забута, затемнена. Лише правила гри, як кодекс, нагадують як «правильно» поводити себе. І, через те, що війна це багаторазовий системний безкінечний акт руйнації, нічого крім гіркого розчарування учасники не отримують в ході суперечки і в кінці.

Одною з фундаментальних метафор людини Лакофф виносить орієнтаційні метафори. Їх універсальність бере свою основу з організації простору, з положення опорно-рухового апарату. Звідти і порівняння позитивних моментів з верхом, успіху, контролю, ясності мислення, щастя, і негативних із низом – нещастя, смерть, тощо.

Через універсальність основ метафор в одному і тому ж концепті може існувати більше одної метафори, і вони будуть узгоджені між собою, виконувати свою функцію. Автор підкреслює, що підґрунтя для метафор криється в нашому досвіді. Що неможна розуміти метафори в відриві від емпіричних знань.

2.2 Особливості образної концептуалізації кохання в художньому тексті

У нашому дослідженні ми будемо розглядати фрагменти тексту, не зважаючи на те, справжньою є любов, що відчувають герої, чи не справжньою, правильно вони роблять, чи коли приймають рішення і поступають будь-яким чином. Також ми не будемо оцінювати, які в людини мотиви, і що насправді вона хоче. Можливо, герої підмінюють поняття, але роботу по спогляданню за результатом дій письменник робить разом із читачем на протязі всього роману, і дуже контрастно висвітлює значущість всіх рішень і відношення, що людина мала на протязі оповідання. Ми будемо брати до уваги ті сторони любові, які нам відкриває письменник у ситуаціях, що переживають герої. За допомогою концептуальної метафори спробуємо висвітлити аспекти, які набувають

збільшеного значення в житті людини, що стикається з любов'ю. Навіть якщо ця людина не відчуває любові, а стає об'єктом чийось почуттів, помітно, що в її житті можуть статися зміни, речі набути нового значення.

Любов це фізичні відчуття.

She stood up and turning to him stretched out her arms: he took her in his and kissed her on the lips. It was such rapture that it was pain. She adored him [Maugham 1997, с. 6].

Вона підвелася, обернулася до нього і простягнула руки: він обійняв її й поцілував у губи. Від насолоди їй стало аж боляче. Вона його обожнювала.

Сильні емоції можуть впливати на відчуття в тілі. Приклад ВІД НАСОЛОДИ ЇЙ СТАЛО АЖ БОЛЯЧЕ (IT WAS SUCH RAPTURE THAT IT WAS PAIN) може казати про майстерність письменника, його здатність споглядати, і відчувати в своєму житті. Але це і не художній вимисел, емоції можуть змінювати хімічний склад тіла, антропометричні показники, і впливати на стан людини.

Любов це вмістище.

"He's awfully in love with me." [Maugham 1997, с. 7].

Він дуже мене кохає.

Буквальне значення фрази англійській мові – в любові. ВІН ДУЖЕ МЕНЕ КОХАЄ (HE'S AWFULLY IN LOVE WITH ME)

Любов це фізична сила.

It was a very sensual smile and it made her heart melt in her body. [Maugham 1997, с. 7]

Він подарував їй ту свою чарівну усмішку, яку Кітті завжди вважала такою спокусливою.

Знаки, напівсимволи, сигнали про ніжність, що становляться зрозумілим лише двом, складають унікальну частину відносин, що будуть люди удвох. Це може бути ЧАРІВНА УСМІШКА, ЯКУ КІТТИ ЗАВЖДИ ВВАЖАЛА ТАКОЮ СПОКУСЛИВОЮ (SENSUAL SMILE AND IT MADE HER HEART MELT),

стискання рук, будь що. І реакція на знаки додає сили почуттям і відчуттю щастя (на позитивному відрізку).

Любов це вплив.

"Why did you come? I was amazed to see you."

"I couldn't resist it."

"You dear." [Maugham 1997, с. 8].

– Чому ти прийшов? Я здивувалася, побачивши тебе.

– Не зміг втриматися.

– Мій любий.

Відчуваючи потяг до людини, ми можемо йому піддаватися, а можемо втримуватися. НЕ ЗМІГ ВТРИМАТИСЯ (I COULDN'T RESIST IT) – означає не слабкість в фізичному плані, а миттєвий порив, бажання насолоди, свідоме очікування приємних подій.

Любов це фізичні відчуття.

She leaned a little towards him, her dark and shining eyes gazing passionately into his, her mouth a little open with desire, and he put his arms round her. She abandoned herself with a sigh of ecstasy to their shelter [Maugham 1997, с. 8].

Вона трохи до нього нахилилася, пристрасно дивлячись йому в очі своїми темними блискучими очима, трохи розтуливши губи від бажання, і він обійняв її. Зітхнувши від блаженства, вона віддалась під захист його рук.

Фрагмент демонструє комплексність поняття любов, що недостатньо і невичерпно характеризувати її в межах одного аспекту, будь то фізичні відчуття, фізичний потяг або місце, доступне для двох. ВОНА ВІДДАЛАСЬ ПІД ЗАХИСТ ЙОГО РУК (ABANDONED HERSELF WITH A SIGH OF ECSTASY TO THEIR SHELTER)

Любов це щастя.

"I'm so happy with you. I wish I could make you as happy as you make me" [Maugham 1997, с. 8].

– Я з тобою така щаслива. Якби ж я могла ошчасливити тебе так, як ти мене.

Цитата цілком, кожним словом показує прагнення людини знайти щастя в іншому. Я З ТОБОЮ ТАКА ЩАСЛИВА (I'M SO HAPPY WITH YOU) – в цих словах і вдячність, і ніжність, і саме щастя. І, продовження каже про бажання і готовність віддати стільки щастя, скільки отримала ЯКБИ Ж Я МОГЛА ОЩАСЛИВИТИ ТЕБЕ ТАК, ЯК ТИ МЕНЕ (I WISH I COULD MAKE YOU AS HAPPY AS YOU MAKE ME). Як частина людської природи, як турбота про лютого, як закон збереження енергії.

Любов це гра.

He could never resist the temptation to flirt [Maugham 1997, с. 8].

Йому завжди несила втриматися від спокуси позагравати.

Звісно, флірт буває різним, і на це може впливати і культурний рівень людини, і її відношення до себе і до іншої людини. Але можна впевнено казати про те, що людина що фліртує, в доброму настрої, вона розслаблена, в неї все гаразд. Коли все добре, це як гра, НЕСИЛА ВТРИМАТИСЯ ВІД СПОКУСИ ПОЗАГРАВАТИ (NEVER RESIST THE TEMPTATION TO FLIRT).

Любов це контраст почуттів.

"You know that I hate to let you go." [Maugham 1997, с. 9].

– Ти ж знаєш, як я не люблю тебе відпускати.

Якщо люба людина наближується, це визиває емоції радості, і навпаки, Я НЕ ЛЮБЛЮ ТЕБЕ ВІДПУСКАТИ (I HATE TO LET YOU GO), миттєва відповідь перед тим, як розлучитися.

Любов це захоплення.

The verandah was in shadow; and lazily, her heart at ease with satisfied love, she lingered [Maugham 1997, с. 9].

Веранду вкривала тінь; вона затрималась там, розніжена, з легким від задоволеної пристрасті серцем.

Захоплення, притаманне людині, шукає реалізації в різних аспектах життя. Любов, як засіб реалізувати вир пристрасті, може надати всю гаму почуттів людині – вона може почувати себе і задоволеною, і розчарованою. Під час позитивних подій людина може бути РОЗНІЖЕНА, З ЛЕГКИМ ВІД

ЗАДОВОЛЕНОЇ ПРИСТРАСТІ СЕРЦЕМ (HER HEART AT EASE WITH SATISFIED LOVE, SHE LINGERED).

Любов це інша людина.

She could think only of her lover [Maugham 1997, с. 9].

Усі її думки були тільки про коханця.

Кожна людина, що відкриває для себе любов, робить це за участі людей. Через них можна отримувати її, можна відчувати і віддавати. Інший може бути просто символом, за допомогою якого можна здійснювати свої спроби наблизитись до любові. Героїня роману думала ТІЛЬКИ ПРО КОХАНЦЯ (THINK ONLY OF HER LOVER), в бажанні відчувати любов та отримати її із світу ззовні.

Любов це ілюзія.

"This is dreadfully sordid, isn't it?" she said to Charlie the first time she met him there.

"It was till you came in," he answered. [Maugham 1997, с. 10]

– Тут страшенно огидно, правда? – запитала вона Чарлі, коли вони вперше там зустрілися.

– Було, доки ти не ввійшла, – відповів він.

Властивості речей навколо змінюються, якщо змінити кут зору. Кут зору може змінюватися через людей, що наближуються до нас, а бо ми до них наближуємось. Обираючи не дуже акуратне місце для зустрічі, коханці втрачають своє повсякденне відношення до світу навколо, зізнаються, що місце було огидним, БУЛО, ДОКИ ТИ НЕ ВВІЙШЛА (IT WAS TILL YOU CAME IN). Навіть якщо таке зізнання не зовсім чесне, і всі розуміють це, навіть при таких умовах, вони продовжують це робити.

Любов це фіксація на об'єкті.

Of course the moment he took her in his arms she forgot everything. [Maugham 1997, с. 10].

Звісно, опинившись у його обіймах, вона про все забула.

Героїня віддається моменту щастя, коли її обіймає чоловік, що її подобається. ОПИНІВШИСЬ У ЙОГО ОБІЙМАХ, ВОНА ПРО ВСЕ ЗАБУЛА (HE TOOK HER IN HIS ARMS SHE FORGOT EVERYTHING), про неприємності, про обв'язок, про те, що місце зустрічі їй неприємне. Все це стало непомітно із-за спини людини, що її обіймала, вона з радістю віддалась цьому почуттю.

Любов це те, що має велике значення.

What did anything matter really but that Charlie loved her? [Maugham 1997, с. 13]

Та їй важить лиш те, що Чарлі її кохає.

Знаходячись в середині відносин зі стороннім чоловіком, вона хотіла отримати стільки тепла і любові, скільки їй не вистачало в середині. Побачивши в зустрічах на стороні джерело позитивних емоцій вона бажала отримати максимум від них, саме тому для неї ВАЖИТЬ ЛИШ ТЕ, ЩО ЧАРЛІ ЇЇ КОХАЄ (ANYTHING MATTER REALLY BUT THAT CHARLIE LOVED HER).

Любов це вибір.

She had never cared for Walter and since she had loved Charlie Townsend it had irked and bored her to submit to her husband's caresses. She wanted to have nothing more to do with him [Maugham 1997, с. 15].

До Волтера вона завжди була байдужа, а коли покохала Чарлі Таунсенда, чоловікові ласки стали їй дратувати. Їй хотілося провести між ними межю.

Героїня, після того, як в неї з'явився коханець, змінила ставлення до чоловіка, стала іншою її реакція на увагу з боку чоловіка. Вона перестала йому радіти, навіть не важливо з яких почуттів складалось її бачення. Вона відчувала, що ЧОЛОВІКОВІ ЛАСКИ СТАЛИ ЇЇ ДРАТУВАТИ (HAD IRKED AND BORED HER TO SUBMIT TO HER HUSBAND'S CARESSES).

Очевидно, що вона розставила ієрархічно чоловіка і коханця в зворотному порядку. Спочатку коханець, чоловік – потім, вона бажала ПРОВЕСТИ МІЖ

НИМИ МЕЖУ (WANTED TO HAVE NOTHING MORE TO DO WITH HIM).

Очевидно, що вона прагнула залишитись в казці навіки.

Любов це обов'язок.

He was a stranger to them, but because he was their father they took it for granted that he should love and cherish them [Maugham 1997, с. 19].

Донькам він був чужий, але ті вважали природним, що, як батько, він мав їх любити й про них піклуватися.

Доньки зайняли позицію по відношенню до батька що він віддає, а вони не переймаються про його потреби. І в цьому, на їх думку, нема ніякого дисонансу, звичайна сімейна гармонія. Батько також продовжував підтримувати установлений порядок, доньки вважали, **ВІН МАВ ЇХ ЛЮБИТИ Й ПРО НИХ ПІКЛУВАТИСЯ (THEY TOOK IT FOR GRANTED THAT HE SHOULD LOVE AND CHERISH THEM)**, не віддячуючи йому простою людською увагою, як це буває між рідними і люблячими.

Любов це проєкт.

Mrs. Garstin bestowed upon her all the affection, a harsh, competent, calculating affection, of which she was capable; she dreamed ambitious dreams; it was not a good marriage she aimed at for her daughter, but a brilliant one [Maugham 1997, с. 21].

Місіс Гарстін зосередила на ній усю свою любов, на яку була здатна, – любов сувору, владну й розважливу. Нею заволоділи честолюбні мрії – не просто вигідного шлюбу їй хотілося для доньки, а блискучого.

Відносини матері до доньки можуть бути близькими, а можуть бути розсудливими. Героїня роману не квапилась додому, щоб не стикатися з матір'ю. Матір'ю, що краще знає як їй буде краще, яка розпланувала подальше життя, і, оцінюючи внесок доньки в цей план, була незадоволена. Матір давала **ЛЮБОВ СУВОРУ, ВЛАДНУ Й РОЗВАЖЛИВУ (A HARSH, COMPETENT, CALCULATING AFFECTION, OF WHICH SHE WAS CAPABLE)**, і донька це відчувала. В своїх мріях матір вирішувала свої проблеми через проєкцію в доньці, і бажала **НЕ ПРОСТО ВИГІДНОГО ШЛЮБУ ЇЙ ХОТІЛОСЯ ДЛЯ**

ДОНЬКИ, А БЛИСКУЧОГО (NOT A GOOD MARRIAGE SHE AIMED AT FOR HER DAUGHTER, BUT A BRILLIANT ONE). І незважаючи на атмосферу в домі, на відносини в колі сім'ї, мати була впевнена, що вона любить свою доньку.

Любов це наближення.

She didn't know him from Adam when a day or two later at another dance he came up and spoke to her. Then she remarked that he was at every dance she went to [Maugham 1997, с. 24].

Коли за день чи два на іншому балу він підійшов і заговорив до неї, вона його не впізнала. Згодом зауважила, що він став приїжджати туди, куди й вона.

Бажання бути близько до об'єкта почуттів спонукає закохану людину діяти і проявляти себе. Зміна поведінки помітна, і вона характеризує саме намір людини, в якому напрямку вона думає, прагне і діє. Чоловік, що обирає для танцю лише одну жінку своїм мовчазним вибором каже більше, ніж слова. ВІН СТАВ ПРИЇЖДЖАТИ ТУДИ, КУДИ Й ВОНА (HE WAS AT EVERY DANCE SHE WENT TO)

Любов це таємниця.

She had a passing thought that he was in love with her: but she dismissed it with a shrug of the shoulders: she had known girls who thought every man they met was in love with them and had always found them absurd [Maugham 1997, с. 25].

Майнула думка, що він у неї закохався, але вона її відкинула, стелюючи плечима: вона знала дівчат, які так думали про кожного чоловіка, і вважала їх дурненькими.

Важко зробити висновок, коли ти молода дівчина, і навіть здогадки про те, подобаєшся ти чи не подобаєшся. А про любов ще важче зрозуміти, особливо коли її ще жодного разу не відчувала. Тому героїня, коли в неї МАЙНУЛА ДУМКА, ЩО ВІН У НЕЇ ЗАКОХАВСЯ, АЛЕ ВОНА Ї ВІДКИНУЛА (A PASSING THOUGHT THAT HE WAS IN LOVE WITH HER: BUT SHE DISMISSED IT)

Любов це дарунок.

But she gave Walter Fane just a little more of her attention [Maugham 1997, с. 25].

Але почала приділяти Волтерові Фейну трішечки більше уваги.

Жінка на початку відносин, коли вона лише гарна дівчина, і навколо безліч людей, може дати увагу. І таким чином зробити свій крок. Ніхто не може звинуватити Кітті у суспільстві, що вона ПОЧАЛА ПРИДІЛЯТИ ВОЛТЕРОВІ ФЕЙНУ ТРИШЕЧКИ БІЛЬШЕ УВАГИ (GAVE WALTER FANE JUST A LITTLE MORE OF HER ATTENTION) у відповідь на його запал.

Любов це різниця.

He certainly did not behave like any of the other youths who had been in love with her. Most of them told her so frankly and wanted to kiss her: a good many did [Maugham 1997, с. 25].

Він явно поведився не так, як інші молодики, що за нею упадали. Більшість із них чесно їй говорили про свої почуття й прагнули її поцілувати, а немало й цілували.

Мотив Волтера, що налаштований на все життя, повний пристрасті, кохання, захоплення, значно сильніший за всіх тих, хто кружляв навколо героїні. Він рахує на декілька кроків вперед, і робить лише те, що зміцнить зв'язок з його коханою жінкою, таким чином можна зробити висновок, що навіть Кітті, при її незрілості, змогла відчутти що Волтер не схожий на інших залищальників саме через його почуття. Вона помітила, що він ПОВОДИВСЯ НЕ ТАК, ЯК ІНШІ МОЛОДИКИ, ЩО ЗА НЕЮ УПАДАЛИ (CERTAINLY DID NOT BEHAVE LIKE ANY OF THE OTHER YOUTHS).

Любов це відміна.

"Yes, he's a doctor. Is he in love with you?"

"Upon my word, I don't know!"

"I should have thought you knew by now when a young man was in love with you." [Maugham 1997, с. 26]

– Так, він лікар. Він у тебе закоханий?

– *Чесне слово, не знаю.*

– *Я думала, ти вже навчилася відрізняти, коли чоловік у тебе закохується.*

У розмові матері з донькою помітно, що досвід Матері більш багатий і насичений. Вона упевнена, що люблячу людину, закоханого чоловіка відрізнити від інших зітхаючих навколо дуже просто, особливо коли це стосується певної дівчини. Закоханий чоловік як підсвічена людина в суспільстві. Переживши юнацький вік, етап залицання чоловіка, вона чітко розуміє що уважна зацікавлена людина може зробити правильний висновок про почуття. Вона висловлює думку, що дочка вже НАВЧИЛАСЯ ВІДРІЗНЯТИ, КОЛИ ЧОЛОВІК У ТЕБЕ ЗАКОХУЄТЬСЯ (KNEW BY NOW WHEN A YOUNG MAN WAS IN LOVE WITH YOU), вважаючи що важливим питання можна приділити більшу увагу і добитися ясності.

Любов це зізнання.

"Didn't you know I was awfully in love with you?" [Maugham 1997, с. 30]

– *Хіба ви не знали, що я шалено у вас закоханий?*

Зізнання – один з таких кроків, коли чоловік промовляє вголос жінці про свої почуття, він відкриває двері до нових вірогідних поворотів долі, він заявляє про свій вибір і розуміє, що момент істини настав. Жінка або дасть згоду, або не дасть її. І доля тоді може змінитися. Звісно, що кожен, хто набрався сміливості, частково черпав її з надії на бажані зміни. Адже ніхто крім нього цього не зробить. Саме через цей крок він дає ЗНАТИ (KNOW) жінці про себе, свої почуття, свій вибір, і свої очікування

Любов це сміливість.

"I fell in love with you the first time I saw you. I wanted to ask you before, but I could never bring myself to it." [Maugham 1997, с. 30].

– *Я покохав вас, коли вперше побачив. Я давно хотів вам освідчитися, та все ніяк не міг себе примусити.*

Готовність на потрібний крок, що може змінити існуючий порядок речей, потребує сміливості. І сміливості потребує не лише зізнання. Звісно, що

після згоди все тільки починається, і нема більш вагомого кроку для зміни життя ніж любов, і шлюб як законний її прояв. НЕ МІГ СЕБЕ ПРИМУСИТИ (I COULD NEVER BRING MYSELF) – один із можливих способів проявити себе, зробити те, що є потрібним, закономірним, без чого не буде розвитку.

Любов це дуже особисте.

"I'm awfully stupid," he said. "I want to tell you that I love you more than anything in the world, but I find it so awfully difficult to say." [Maugham 1997, с. 32].

– Я такий безголовий, – сказав він. – Мені хочеться сказати вам, що я люблю вас понад усе на світі, але це так важко вимовити.

Природне прагнення людини захищати особисте від інших. Особисте життя закрите від поглядів суспільства, лише вершини айсбергу можливо помітити тим, хто є стороннім. І це закономірно, людина поволі будує паркан між внутрішнім світом і зовнішнім ще до настання 1 річного віку. ВАЖКО ВИМОВЛЯТИ (AWFULLY DIFFICULT TO SAY) те, про що ризиковано казати вголос, і одне з важливих питань в цьому моменті – кому це сказати.

Любов це унікальність.

He said nothing more. He looked down on the grass sullenly. He was a very odd creature. But now that he had told her she felt in some mysterious way that his love was something she had never met before. She was a little frightened, but she was elated also. His impassivity was vaguely impressive [Maugham 1997, с. 31].

Він більше нічого не додав, тільки похмуро дивився на траву. Дуже незрозумілий чоловік. Але тепер, коли він освідчився, у неї з'явилося якесь дивне відчуття, що такої любові вона ще не зустрічала. Це трохи налякало, але й сповнило радості. Його незворушність її аж наче вражала.

Спілкування з великою кількістю людей, знаходження в суспільстві дає змогу бачити різницю. І справжні відчуття відрізняються від слів, що можуть мати свої цілі. Зустріч з істинною любов'ю це винятковий досвід кожної особистості, нематеріальна частина її чітко відрізняє цю подію. Героїня відчула сигнал, і помітила його. Таким чином, вона наблизилась до любові,

щоб після пройти свій шлях до неї. Героїня розуміє, що вона **ТАКОЇ ЛЮБОВІ НЕ ЗУСТРІЧАЛА (SHE HAD NEVER MET BEFORE)** саме через велику кількість почуттів, що любов може викликати у людини, навіть якщо сама вона цю любов не відчуває.

Любов це особистий конфлікт.

When you sat close to him you saw how good his features were, and how cold his face. It was strange when you couldn't help being conscious of the devastating passion which was in his heart [Maugham 1997, с. 31].

Коли сидиши поруч нього, бачиши, які правильні в нього риси і яке холодне обличчя. Що дивно, коли згадати про пристрасті, які бушують у його серці.

Можна допустити, що Волтер сам не очікував від себе такої палаючої пристрасті при його складі вдачі. І, що сильніше він намагається слідувати стандартам поведінки, ця пристрасть може зростати як противага його прагненню. З іншого боку, стабільна психіка, орієнтація на родину, на міцний зв'язок з дорогими людьми, велика захопленість роботою вказує на здатність будувати надійні стосунки на роки. А що може бути кращим фундаментом для міцного союзу з жінкою з боку чоловіка, аніж палка пристрасть, як частина любові. Маючи близьку людину, він завжди шукає цікаве в ній, не відволікається на нове, зосереджується на рідному. І спокій ззовні гармонійно поєднується із втратою контролю від любові. Кітті усвідомлює, що це **ДИВНО, КОЛИ ЗГАДАТИ ПРО ПРИСТРАСТІ, ЯКІ БУШУЮТЬ У ЙОГО СЕРЦІ (YOU COULDN'T HELP BEING CONSCIOUS OF THE DEVASTATING PASSION WHICH WAS IN HIS HEART)**. Конфлікт між спокоєм Волтера і його бурхливими почуттями до своєї жінки.

Любов це вразливість.

He gave her a look and she felt her eyes drawn to his. They had a tenderness which she had never seen in them before, but there was something beseeching in them, like a dog's that has been whipped, which slightly exasperated her [Maugham 1997, с. 31].

Він глянув на неї, й вона мимоволі перевела на нього погляд. У його очах з'явилася раніше не бачена ніжність, але й мольба, як у побитого собаки, й це її трохи розсердило.

Відкритість, відвертість можлива в відносинах рідних людей може зустріти байдужість людини, яка ще не встигла стати близькою. Таки чином, відкриваючись першою, людина ризикує не зустріти бажаного відгуку, і тоді вразливість може відняти сили і зробити нещасною. Натомість, інша людина, спостерігаючи за тим, як людина відкривається, може зробити перенос зі смислів відносин між двома на себе особисто. Існує вірогідність, що такий стан речей дозволить партнеру, що не відчуває любові, відчути власну перевагу, особливо, якщо це людина, яку жорстко контролювала мати, і ставила в центр відносин соціальні амбіції щодо шлюбного статусу. Поглядаючи у вічі Волтера, героїня бачила, що там є РАНИШЕ НЕ БАЧЕНА НІЖНІСТЬ, АЛЕ Й МОЛЬБА, ЯК У ПОБИТОГО СОБАКИ, Й ЦЕ ЇЇ ТРОХИ РОЗСЕРДИЛО (SOMETHING BESEECHING IN THEM, LIKE A DOG'S THAT HAS BEEN WHIPPED, WHICH SLIGHTLY EXASPERATED HER). З позиції інфантилізму нічого іншого вона не могла відчути, а Волтер в свою чергу, можливо, був розчулений саме ніжністю Кітті, і тому його почуття росли і ставали ще потужнішими, як і її холод до нього.

Любов це не обов'язково.

It was certainly the oddest proposal she had ever had. And even now it seemed to her that they were saying to one another the last things you would have expected on such an occasion. She was not in the least in love with him. She did not know why she hesitated to refuse him at once [Maugham 1997, с. 32].

Так дивно їй точно ще ніхто не освідчувався. І навіть зараз їй здавалося, що вони кажуть одне одному найнепідхожіші для такого випадку слова. Вона аніскілечки не була в нього закохана. Але не знала, чому не наважувалася одним махом йому відмовити.

Союз чоловіка і жінки допускає можливість, що жінка не відчуває любові. В даному випадку героїня прийняла пропозицію через опосередковані

причини. Любов взагалі не відігравала ключової ролі в процесі прийняття рішень. Але, звісно, любов може бути тим сильним мотивом, через який і укладається шлюб.

Звісно, в майбутньому любов може виникнути через низку причин, це можуть бути чесноти чоловіка, відчуття жінки в цьому союзі. Це розвиток, який закладений в самій природі любові, як людського почуття, і в людській природі, залежно від типу особистості, та етичних внутрішніх установ. На початку відносин **ВОНА АНІСКІЛЕЧКИ НЕ БУЛА В НЬОГО ЗАКОХАНА (SHE WAS NOT IN THE LEAST IN LOVE WITH HIM)**. Існує вірогідність, що спочатку один, а потім інший відчує любов.

Любов це сильні емоції.

At first she had been touched by his kindness and flattered, though surprised, by his passion [Maugham 1997, с. 33].

Спочатку розчулювала його доброта й лестила його пристрасть, якої, однак, вона не очікувала.

Герой роману виглядає витриманим джентльменом, який підводиться коли його дружина заходить в приміщення. І контраст складає той бік особистості, що відкривається лише за дверями дому, де живе подружжя. Причиною тому стала **ЛЕСТИЛА ЙОГО ПРИСТРАСТЬ (SURPRISED, BY HIS PASSION)**, що її дивувала, і якою вона не могла йому відповісти.

Любов це турбота.

He was extremely considerate; he was very attentive to her comfort; she never expressed the slightest wish without his hastening to gratify it. He was constantly giving her little presents. [Maugham 1997, с. 33]

Він був надзвичайно тактовний, дуже уважний до її потреб. Варто було їй висловити навіть найменше побажання, як він поспішав його задовольнити. Він постійно робив їй маленькі подарунки.

Людина зацікавлена в своєму об'єкті кохання і не жаліє сил для того, щоб довести це. Постійність і безперервність цього процесу вказує на істинність його почуттів, стабільність і цілісність його особистості. Як спосіб

привернути увагу і завоювати любов, він був ДУЖЕ УВАЖНИЙ ДО ЇЇ ПОТРЕБ (HE WAS VERY ATTENTIVE TO HER COMFORT).

Любов це втрата себе.

And yet it was quite certain that he loved her madly. He would do anything in the world to please her. He was like wax in her hands. When she thought of one side he showed her a side which only she had seen, she despised him a little.

І все ж, безсумнівно, він шалено її любив. Зробив би що завгодно, тільки б їй догодити, – хоч мички з нього мич. Думаючи про той бік його натури, який він їй показав, який бачила тільки вона, Кітті відчувала до нього легку зневагу.

Можливо помітити, що в парі, де один любить, а інший дозволяє себе любити, перший може втратити відчуття кордонів, і порушити власні в бажанні довести істинність своїх почуттів. Оцінка героїні як відповідь на його почуття дещо жорстока, але це лише через відсутність любові, якої ще не існує. Вона знала, що їй дозволено, і користувалась цим, ХОЧ МИЧКИ З НЬОГО МИЧ (HE WAS LIKE WAX IN HER HANDS).

Любов є комплексним відчуттям, що включає в себе всі емоції, що дані ссавцям еволюцією. Різні відрізки життя забарвлюють любов негативною чи позитивною оцінкою. Її можна поділити на справжню і несправжню, на сильну і несильну, на зрілу і юнацьку, на пов'язану з об'єктом та універсальну, що відчувається до всього світу. Розглядаючи художній текст початку ХХ століття, не варто чекати великої уваги тілесності в любові, якщо йдеться про інтимні стосунки. Любов в романі «Розмальована вуаль» психологізована, з невеличким тонким натяком на існування любові тілесної. Майстерність Уільяма Сомерсета Моєма промальовує наявність її в житті людини, виразно підкреслює її вплив на людське життя, але зроблено це лаконічно, таким чином, що читач не залишає ілюзій щодо природи стосунків, що переживають герої.

Таким чином, можемо зробити висновок, що людське почуття любові є глибоким, багатограним, що важко охопити в якісь певні рамки, і розуміння її буде змінюватися не лише в залежності від людини, що її відчуває, але й

ситуації, в якій вона знаходиться, змін, що відбуваються в житті, і очікувань і сподівань, що людина покладає на себе, світ і об'єкт свого кохання. Концепт LOVE відображується за допомогою образів, що використав письменник в своїй роботі.

ВИСНОВКИ

Однією з ключових категорій когнітивної лінгвістики є концепт – це є категорія мисленнева, що дає широкий простір для її тлумачення. Про це свідчить той факт, що концепт фігурує в дослідженнях філософів, логіків, соціологів, психологів, і має глибинний рівень осмислення в цих дисциплінах.

Можна стверджувати, що концепт має відбиток особистості, що використовує його в своєму процесі мислення. Це одиниця пам'яті, що містить в собі людський досвід. Представники сучасного мовознавства в своїх розвідках використовують три напрями вивчення концепту: лінгвістичний, когнітивний, культурологійний. Представники лінгвістичного підходу спираються на те, що будь-якому словниковому значенню відповідає певний концепт та саме концепт відкриває можливості відкрити існуючий потенціал значення слова та його конотативні елементи. Когнітивні розвідки припускають, концепт має зв'язок з ментальними явищами, визначають його як глобальну розумову одиницю. В рамках лінгвокультурологічного підходу увагу зосереджено на культурологічних особливостях концепту, і важливості культурологічної інформації, що він передає.

Структура концепту може бути представлена в вигляді діадної моделі і тріадної. В діадній структурі концепту виділяють ядро і периферію. В тріадній структурі виокремлюються три компонента: поняттєвий, що переставляє собою дефініційну структуру; образний, що охоплює когнітивні метафори; ціннісний, як сукупність значущих для людини орієнтирів.

Класифікувати вивчене поняття можна за допомогою факторів, що характеризують його. Поділення концептів за ознакою суб'єкта концептуалізації дозволяє виділити ідіоконцепти (властиві свідомості окремої особистості), узуальні (що властиві для певної соціальної групи), етноконцепти (властиві представникам окремої етнічної спільноти), загальнолюдські (відомі усьому людству та присутні у різних мовах).

Якщо використовувати концептуальний аналіз, як спосіб осмислення вербальної інформації, то метафора – це механізм структурування абстрактних концептів, саме вони забезпечують здатність людини абстрактно мислити. Метафора в когнітивістиці – це засіб формування нових понять. Метафора це інструмент осмислити абстрактне в термінах конкретного, конкретизує непередметні поняття через предметні, формуючи нові смисли. Метафори дозволяють простежити логіку процесу мислення, виокремити емпіричні рамки. Тим самим поняття впорядковується метафорично, і, таким чином, мова теж упорядковується метафорично.

В художній літературі ХХ століття внутрішній світ людини знаходиться в центрі уваги, і любов відноситься до доленосних явищ. Роман Уільяма Сомерсета Моєма «Розмальована вуаль» не суперечить своїй епосі, і розкриваю концепт LOVE з різних кутів зору, включаючи в себе все те, що може відноситись до взаємин між людьми, будь то дитяче-батьківські стосунки, або статевий зв'язок жінки з чоловіком. В наведеному романі любов осмислена через психологічний аспект, через переживання душею всіх подій і змін, що можуть статися і трапляються в житті людей. Також присутній і аспект тілесної любові, однак якщо виразити кількісно співвідношення, то психологізована любов зустрічається в 10 разів частіше в романі, ніж любов тілесна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонина Л.В. Методика концептуального анализа (на примере концепта ЖЕНЩИНА). *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2007. №1. С. 272–282.
2. Астен Т. Б. Формирование межтекстуального эмоционального фона средствами английского языка (на материале произведений С. Моэма) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Харьков, 2000. 23 с.
3. Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика / пер. с фр. Москва : Прогресс, 1989. 616 с.
4. Барышникова Д. Когнитивный поворот в постклассической нарратологии. *НЛО*. 2013. № 119. С. 18–26.
5. Белехова Л. І. Глосарій з когнітивної поетики : науково-методичний посібник. Херсон : Айлант, 2004. 124 с.
6. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.
7. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі : лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії). Херсон : Айлант, 2002. 327 с.
8. Белехова Л. І. Историческая ретроспектива словесного поэтического образа как художественной категории. *Вісник Черкаського ун-ту*. 1999. № 11. С. 82–100.
9. Вансяцкая Е. А. Роль невербальных и вербальных компонентов коммуникации в текстах, отражающих эмоциональные реакции человека и их соотношение (на материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Харьков, 1999. 22 с.

10. Вільчинська Т. Основні підходи до визначення концепту в лінгвістичній парадигмі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство*. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. Вип. 2 (17). С. 26–33.

11. Вороб'єва О. П. Вирджинія Вульф в аспекте мовної особистості: когнітивний етюд. *Язика и транснациональные проблемы: мат-лы I междунар. науч. конф.* Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2004. Т. II. С. 50–55.

12. Вороб'єва О. П. Художественная семантика: когнітивний сценарій. *С любовью к языку : сб. научн. трудов*. Воронеж : ИЯ РАН, Воронеж. гос. ун-т, 2002. С. 379–384.

13. Вороб'єва О. П. Еволюція образу тексту в філологічних студіях. *Мова і культура. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту*. Київ : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2007. Вип. 9. Т. IV (92). С. 125–130.

14. Вороб'єва О. П. Смак «шоколаду»: інтермедіальність й емоційний резонанс. *Вісник КНЛУ. Серія : Філологія*. Київ : КНЛУ, 2012. Т. 15. №1. С. 5–11.

15. Вороб'єва О. П. Художній текст : у пошуках метаметоду інтерпретації. *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 7–11.

16. Газуда О. М. Концепт як ментальне утворення у когнітивній лінгвістиці. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. №36. С. 22–24.

17. Галуцьких І. А. Тілесність в англійській художній прозі модернізму й постмодернізму : когнітивно-семіотичні студії. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 628 с.

18. Гетьман О. Кожному учню прищепити вміння естетично сприймати художній текст. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 11. С. 12–19.

19. Греймас А. Структурная семантика. Поиск метода. Москва : Академический проект, 2004. 368 с.

20. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира. Киев : Киевский университет, 2002. 293 с.
21. Давиденко А. О. Феномен концепту як однієї з основних складових частин сучасної лінгвістики. *Науковий вістник міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. №34. Т. 1. С. 116–119.
22. Джеріх О. С. «Концепт» у сучасній когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології: поняття та структура. *Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах*. 2018. Вип. 36. С. 61–69.
23. Дэвидсон Д. Что означают метафоры. URL : http://www.metaphor.narod.ru/davidson_1.htm (дата звернення: 20.08.2022).
24. Дерріда Ж. Структура, знак і гра у дискурсі гуманітарних наук. *Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття*. Львів : Літопис, 2001. С. 617–632.
25. Єфименко О. Е. Концепт «степ» в українській мові: словникова, текстова і психолінгвістична парадигма : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 266 с.
26. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка: Фреймовые сети. *Мова*. Одеса : Одеський держ. ун-т ім І. І. Мечнікова, 2004. С. 1–28.
27. Жаботинская С. А. Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования. *Лінгвістичні студії*. Черкаси : Сіяч, 1997. Вип. II. С. 3–11.
28. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. № 32. С. 51–53.
29. Іванишин В. П., Іванишин П. В. Пізнання літературного твору : Методичний посібник для студентів і вчителів. Дрогобич : Відродження, 2003. 270 с.
30. Іващенко В. Л. Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору. *Мовознавство*. 2004. № 1. С. 54–61.
31. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі

французької романістики середини ХХ сторіччя). Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2002. 292 с.

32. Карпинец Т. А. Концепт как способ смысловой организации художественного текста. Харьков : КРИПКиПРО, 2004. 154 с.

33. Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*. 2006. № 2–3. С. 111–117.

34. Корольова А. В. Лінгвопоетичний і наративний коди інтимізації у художньому тексті (на матеріалі української та російської прози другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ : КНУ, 2003. 35 с.

35. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Концепт ЖИТТЯ в українській фраземіці : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2008. 20 с.

36. Лакофф Дж. Метафори, которими мы живем. *Теория метафоры*. Москва : Прогресс, 1990. С. 387–415.

37. Лисиченко Л. А. Багатозначність у лексико–семантичній системі: структурний, семантичний, когнітивний аспекти. Харків : Основа, 2008. 272 с.

38. Маріна О. С. Контрастивні тропи й фігури в американській поезії модернізму : лінгвокультурний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ : КНЛУ, 2004. 22 с.

39. Мартинюк А. П. Когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів у сучасній лінгвістиці. *Проблеми романо-германської філології* : зб. наук. пр. Ужгород, 2006. С. 92–107.

40. Мацьків П. Концептосфера БОГ в українському мовному просторі. Дрогобич : Коло, 2007. 332 с.

41. Мещерякова О. А. Семантика перцепции в аспекте художественной когниции И. А. Бунина : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Харьков, 2011. 50 с.

42. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра : поетико- когнітивний аналіз : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 558 с.

43. Огар А. Суперечливі аспекти поняття «Концепт». *Проблеми гуманітарних наук. Серія : Філологія*. 2013. Вип. 32. С.242–252.
44. Палійчук А. Л. Наративний код інтимізації (на матеріалі англомовного художнього дискурсу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2011. 20 с.
45. Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2009. С. 91–96.
46. Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту. *Проблеми романо-германської філології* : зб. наук. пр. Ужгород, 2006. С. 5–21.
47. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 214–224.
48. Попович Л. Новий погляд на стереотип як основну одиницю когнітивного аналізу мовної картини світу. *Мова і культура*. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2007. С. 75–86.
49. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр. 2008. 332 с.
50. Редька І. А. Синестезійна образність поетичного тексту : лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської жіночої поезії кінця ХІХ - початку ХХІ століття) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2009. 222 с.
51. Ржевська Д. Концепт у когнітивній лінгвістиці (на прикладі оноματοпоетичної лексики). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 21. С. 58–64.
52. Розвод Е. Концептуальний аналіз як стрижневий метод дослідження концепту. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. №3. С. 61–67.
53. Селіванова О. А. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 761 с.

54. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Черкаси, 2012. 488 с.
55. Скаб М. Б. Граматичні засоби вираження концепту. *Лінгвістичні студії* / уклад. А. Загнітко. Донецьк : ДонНУ, 2007. Вип. 15. С. 75–80.
56. Слухай Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену. *Мовні і концептуальні картини світу* : збірник наукових праць. Київ. 2002. С. 462–470.
57. Старко В. Ф. Концепт ГРА в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської, англійської та німецької мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2004. 20 с.
58. Харкевич Г. І. Відображення стану тривоги персонажа в англomовній художній прозі : семантико-когнітивний та наративний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 23 с.
59. Шевченко И. С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія : Романо–германська філологія*. 2006. № 725. С. 192–195.
60. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики : енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних дисциплін та гуманітарної інформатики. Київ : АртЕК, 1998. 336 с.
61. Шурма С. Г. Поетика образу та символу в американському готичному оповіданні: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 251 с.
62. Backman G. Meaning by Metaphor : An Exploration of Metaphoric Reading of Two Short Stories by Stephen Crane. London : Almqvist & Wiksee International, 1991. 203 p.
63. Brandt L., Brandt P. A. Cognitive Poetics and Imagery. *European Journal of English Studies*. 2005. № 9 (2). P. 117–130.
64. Brandt P. Å. Spaces, Domains and Meanings. *Essays in Cognitive Semiotics*. Bern : Peter Lang, 2004. P. 245–267.
65. Burke M. Iconicity and literary emotion. *European Journal of English*

Studies. 2001. Vol. 5. P. 31–46.

66. Freeman M. Metaphor and metonymy as conceptual mappings. *6-th International Cognitive Linguistics Conference* (c. Sweden, 10-16 July 1999). Stockholm : Stockholm University Press, 1999. P. 58–59.

67. Genette G. *Narrative Discourse : an essay in method*. Ithaca : Cornell University Press, 1980. 285 p.

68. Gibbs R. W. Process and products in making sense of tropes. *Metaphor and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 252–276.

69. Kövecses Z. Metaphor and metonymy in cognitive linguistics. *Cognitive Linguistics*. 2005. P. 13–34.

70. Kövecses Z. *Metaphor : A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2002. 390 p.

71. Lakoff G. *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago : The University of Chicago Press, 1989. 230 p.

72. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 374 p.

73. Lakoff G., Turner M. *More than Cool Reason : A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago : University of Chicago Press, 1989. 237 p.

74. Lang P. J. The Varieties of Emotional Experience : A Meditation on James-Lange Theory. *Psychological Review*. 1994. № 101 (2). P. 211–221.

75. Ricoeur P. The Metaphorical Process as Cognition, Imagination and Feeling. *On Metaphor* / ed. by S. Slacks. Chicago : University of Chicago Press, 1979. P. 141–158.

76. Shen Y. Cognitive constraints on poetic figures. *Cognitive Linguistics*. 1997. Vol. 8. № 1. P. 33–71.

77. Tsur R. *Toward a Theory of Cognitive Poetics*. Amsterdam : Elsevier Science Publ., 1992. 290 p.

78. Stockwell P. *Cognitive Poetics. An Introduction*. London : Routledge, 2002. 193 p.

79. Stockwell P. *On Cognitive Poetics and Stylistics* / ed. by B. Petterson,

M. Polvinen, H. Veivo. *Cognition and Literary Interpretation in Practice*. Helsinki : Helsinki University Press, 2005. P. 267–282.

80. Tsur R. *Toward a Theory of Cognitive Poetics*. Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1992. 549 p.

81. Turner M. *The Literary Mind : The Origin of Thought and Language*. Oxford : Oxford University Press, 1998. 187 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

82. Maugham W. S. *The painted veil*. Москва : Менеджер, 1997. 272 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітня програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
Надточій Н. О.

«___» _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ОМЕЛЬЯНСЬКІЙ КАТЕРИНІ СЕРГІЇВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту): «Концепт LOVE в англійській художній літературі ХХ століття»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту): Галуцьких Ірина Анатоліївна, к.ф.н., доц.

затверджені наказом ЗНУ від «24» травня 2022 року № 571-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 30 листопада 2022 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): конкретні мовні засоби вираження модальності в ході реалізації тактики переконання у мовленні персонажів художніх творів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) теоретичні засади вивчення концептів, їх типів; 2) структура концепту, види концептуального аналізу 3) організація дослідження художніх текстів та аналіз його результатів.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Галуцьких І.А., к.ф.н.,доц.	25.06.2022	25.06.2022
Розділ 1	Галуцьких І.А., к.ф.н.,доц.	21.07.2022	21.07.2022
Розділ 2	Галуцьких І.А., к.ф.н.,доц.	10.11.2022	10.11.2022
Висновки	Галуцьких І.А., к.ф.н.,доц.	19.11.2022	19.11.2022

6. Дата видачі завдання: 25.05.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз;	травень 2022	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2022	Виконано
3.	Написання вступу	червень 2022	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2022	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2022	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2022	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2022	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	листопад 2022	виконано
9.	Захист	грудень 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант К. С. Омелянська

Керівник роботи (проєкту) _____ І. А. Галуцьких

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Е. О. Веремчук

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 61 сторінка, 82 джерела.

Об'єктом запропонованого дослідження є концепт LOVE.

Мета роботи: виявити спосіб вираження концепту LOVE художніми засобами письменниками ХХ століття.

Матеріалом дослідження слугував роман англійського письменника Уільяма Сомерсета Моєма «Розмальована вуаль» (1925 рік).

Теоретико-методологічні засади: У сфері лінгвістичних досліджень підходи до розуміння сутності концепту як складного ментального утворення вивчалися вітчизняними вченими, серед них М. Красноваєва-Чорна, О. Селіванова, Н. Слухай, І. Штерн, і зарубіжними, в тому числі Дж. Лакофф і М. Джонсон.

Отримані результати: Результати дослідження свідчать про те, що любов у ХХ столітті мала глибинне психологічне значення. Концепт LOVE може бути виражений через велику кількість інших понять. Любов через свою універсальність і багатогранність може бути осмислена за допомогою всіх тих явищ, що є суміжними з людським життям, і які можуть викликати зміни. Автори в художніх творах на початку століття приділяли значно більше уваги вираженню психологічних станів героїв. Також, в художній літературі приділялась увага тілесному прояву любові, значення і вплив яких позначається як фундаментальний.

Ключові слова: *концепт, любов, концептуальна метафора, когнітивна лінгвістика, концептуальний аналіз, тілесна любов, психологізована любов*

SUMMARY

The paper deals with the concept-sphere in English language fiction of 20th century, and LOVE concept in particular.

The object of the work is LOVE concept in fiction.

The main aim of the paper consists in defining the functional peculiarities of concepts and revealing the specifics of their reproduction in in English language fictional text. Of the 20th century The aim determined the accomplishment of such objectives as:

- to analyze the current state of research of the concept;
- determine what is the structure of the concept;
- find out according to which parameters concepts can be classified, what types of concepts exist.
- identify modern methods of conceptual analysis;
- describe the research method of the concept of the proposed work;
- to analyze expressions referring to different types of people's love.

If you use conceptual analysis as a way of making sense of verbal information, then metaphor is a mechanism for structuring abstract concepts, they provide a person's ability to think abstractly. Metaphor in cognitive science is a means of forming new concepts. Metaphor is a tool to make sense of the abstract in concrete terms, concretizes non-objective concepts through objective ones, forming new meanings. Metaphors make it possible to trace the logic of the thinking process, to distinguish empirical frameworks. In this way, the concept is ordered metaphorically, and thus the language is also ordered metaphorically.

Key words: *concept, love, conceptual metaphor, cognitive linguistic, corporeal love, psychologized love*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Омельянська Катерина Сергіївна, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова та література (англійська), адреса електронної пошти chair.tpt@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Концепт LOVE в англomовній художній літературі ХХ століття» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 14.12.2022 Підпис ПІБ (студент) Омельянська К. С.